

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

RUSKÁ LITERÁRNÍ EMIGRACE V ČESKOSLOVENSKU
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lenka Tomášková
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor Rj - Ov

Vedoucí práce: PhDr. Jana Sováková, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 15. dubna 2014

.....
vlastnoruční podpis

Touto cestou bych ráda poděkovala vážené PhDr. Janě Sovákové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, cenné připomínky, rady a samozřejmě také za její trpělivost.

OBSAH

Úvod	6
1 VZNIK RUSKÉ EMIGRACE	6
2 SLOŽENÍ RUSKÉ EMIGRACE	9
2.1 DEMOKRATICKÝ SMĚR	9
2.2 MONARCHICKÝ SMĚR	10
2.3 SOCIALISTICKÝ SMĚR.....	12
3 RUSKÁ POMOCNÁ AKCE	13
4 T. G. MASARYK A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI	16
5 KAREL KRAMÁŘ A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI	18
6 EDVARD BENEŠ A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI	20
7 INSTITUCE SPOJENÉ S LITERATUROU	22
8 RUSKÁ NAKLADATELSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU	31
9 OSOBNOSTI V ČESKOSLOVENSKU SPOJENÉ S LITERATUROU.....	35
10 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ TÉMATU	46
ZÁVĚR.....	48
RESUMÉ	49
SEZNAM LITERATURY	50
SEZNAM PŘÍLOH	53
PŘÍLOHA Č. 1	I

Úvod

Počátkem dvacátých let byla Evropa po první světové válce značně nestabilní. V té době proběhly v Rusku dvě významné revoluce, které měly velký vliv na odchod emigrantů z bolševického Ruska. Kroky mnohých uprchlíků směřovaly do Československé republiky. Během tohoto nelehkého období tedy musela naše republika řešit otázky spojené s příchodem ruských emigrantů na československé území.

Diplomová práce *Ruská literární emigrace v Československu* je zaměřena především na literární a vydavatelskou činnost v Československé republice v meziválečném období. V první části se budu zabývat především vznikem a složením ruské emigrace, dále charakteristikou demokratického, monarchického a socialistického směru. V druhé části diplomové práce budu věnovat pozornost vztahům T. G. Masaryka, E. Beneše a K. Kramáře k ruské emigraci. Zaměřím se také na instituce spojené s literaturou, nebo na ruská nakladatelství v Československu. V neposlední řadě se budu zabývat také představiteli československé literatury daného období. V závěrečné části zmíním několik významných ruských osobností, které svou činností přispěly k rozvoji kulturního života u nás i v sovětském Rusku.

Hlavním cílem diplomové práce je přiblížit činnost ruských emigrantů v meziválečném Československu pomocí prostudované literatury a dostupných zdrojů. Vzhledem ke studovanému oboru zaměřuji práci především na literární a vydavatelskou činnost ruských běženců, kteří pobývali na našem území.

1 VZNIK RUSKÉ EMIGRACE

Stejně jako pomníky a hřbitovy nám připomínají padlé hrdiny a občany naší země, tak i část Olšanských hřbitovů v Praze v nás vzbudí vzpomínky na příslušníky Ruské federace, kteří se vzbouřili proti tamnímu režimu a utekli za hranice. Ruská emigrace probíhala postupně v několika časových vlnách. S říjnovou revolucí přišla první vlna těch, kteří odešli z Ruska. Byla to doba, kdy odstoupil car Nikolaj II. Ne všichni ale měli štěstí, některým se odchod ze země nepodařil. „*Tak vzniká a stále se rozšiřuje fenomén vnitřní emigrace – osobností, které odmítly s bolševickou vládou kolaborovat a zaplatily za to nuceným mlčením nebo které za liberálnějších 20. let tvořily a publikovaly, ale s postupným tuhnutím režimu upadly do nemilosti. K prvním patří Sologub, Mandělštam, Korolenko, Veresajev, Kljujev či Vološin, ke druhým Michail Bulgakov, Zoščenko, Achmatova, Pastěrnak, Babel, Zamjatin, Platonov a jiní.*“¹ Nebyl to ale největší hromadný odchod ze země. Ten nastal na přelomu roku 1920/1921 po občanské válce, kdy začali utíkat vojáci, důstojníci, lidé z vyšších vrstev, rodinní příslušníci a mnozí další, kterým se nelíbilo nastolení nového režimu a nechtěli se s ním zžít, nebo ti, kteří byli donuceni se ze země odstěhovat. Nejdříve utekli do Cařihradu, ale turecká vláda jim nevyšla vstříc, a proto se odtud pak rozmístili po celém světě především do Jugoslávie, Bulharska, Československa, Německa, Francie. Největší koncentrace byla pochopitelně v Evropě z důvodu dobrého zeměpisného rozpoložení. Nejpočetnějšími a nejdůležitějšími centry uprchlíků se staly Berlín a Paříž. Hned za ně se na třetí místo zařadila Praha a to i přes to, že se v Československu usídlilo poměrně málo lidí. Ruští emigranti do Československa nepřišli najednou, přicházeli postupně a Praha se stala významným střediskem ruské vzdělanosti a kultury. Jak už jsem zmínila, bylo to z části dáno výhodnou polohou ve středu Evropy a dále také tím, že sem přicházelo celkem velké množství ruské inteligence. Ti, kteří neodešli hned, už pak mnoho možností na útěk neměli. Na podzim roku 1922 se úplně uzavřely hranice a poslední emigranti byli významní filosofové a vědci, kteří pod nátlakem vlády museli podepsat souhlas se svým odchodem z Ruska. Do země se už nikdy nemohli vrátit, jinak jim hrozil trest smrti. *“Trockij tehdy argumentoval pro zahraničí: Oni*

¹ PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993, str. 15.

*jsou nebezpeční a my jsme humánní, protože vám je posíláme – časem bychom je totiž museli postřílet.*²

² PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993, str. 18.

2 SLOŽENÍ RUSKÉ EMIGRACE

Složení emigrace bylo velmi různorodé. Ač se na první pohled zdálo jednotné (z důvodu jejich postavení proti bolševikům), ze stránky politického smýšlení se začalo rozpadávat. S otázkou o budoucnosti Ruska se vytvořily skupiny emigrantů. *„K otázce, k jakému politickému směru se emigrace z Ruska hlásila v ČSR, jsme se v podstatě vyjádřili. Magerovskij v roce 1928 odhadl, že emigranti z Ruska se v ČSR přibližně ze 40 % hlásili k monarchistům. Z 11 % k socialistům a z 10 % k demokratům, zbytek byl politicky zcela indiferentní.“*³ Zcela jiný pohled na tuto věc popsal ve své knize M. C. Putna, který se přikláněl k tomu, že největší zastoupení měli socialisté. *„Z toho plynou dvě hlavní vlastnosti emigrační kultury ruské Prahy: a) jejím těžištěm nebyla literatura a umění, nýbrž školství a věda, a za b) dominantní pozici v pražském ruském myšlení, psaní a nezbytném politizování zaujímají liberálové a ještě přesněji eseři.“*⁴

2.1 DEMOKRATICKÝ SMĚR

Jednou ze skupin byli ti, kteří se přikláněli k demokratickému směru. *„Demokratickou část ruské emigrace v ČSR tvořili především republikáni – leví kadeti, agrárníci a demokraticky naladěni kozáci. V Československém prostředí tyto politické proudy našly podporu u presidenta Masaryka a Švehlovy agrární strany. Konkrétní pomoc poskytovalo jak agrárníky ovládané ministerstvo zemědělství, tak i jimi řízená Československá zemědělská jednota. T. G. Masaryk měl velmi dobrý vztah k levým kadetům a s některými z nich se znal již z doby před válkou. Za všechny uveďme předáka kadetské strany P. N. Miljukova.“*⁵ Demokraté stavěli svůj program na svobodné vůli a demokracii. Nechtěli přímo rozhodovat o budoucnosti, kladli důraz na nezávislost a na pozdější svobodnou volbu. Vznikaly organizace, kde se zastánci tohoto směru sdružovali. Mezi nejvýznamnější patří Všekozácký zemědělsko – hospodářský svaz, který vznikl již roku 1923, Svaz obrody kozáctva, Spolek Kubánců, Všekozácká studentská stanice aj. Od roku 1923 začala existovat nová Rolnická strana. Mezi její zakladatele patří praví socialisté S. S. Maslov a A. A. Argunov, kteří viděli socialismus jako zkorumpovaný. Tito představitelé byli přední politici té doby. Snažili se sjednotit republikánské a demokratické smýšlení ruských

³ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 65.

⁴ PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993, str. 46.

⁵ TEJCHMANOVÁ, S. *Rusko v Československu: Bílá emigrace v ČSR 1917-1939*. H&H. Jinočany, 1993, str. 12 – 13.

emigrantů, a proto roku 1924 vzniklo Republikánsko – demokratické sdružení, které ale nemělo dlouhého trvání. Na začátku 30. let se rozpadlo, i když v čele stáli lidé s velkou autoritou (S. N. Prokopovič, J. D. Kuskovová, P. Miljukov). Jejich přednášky byly plné nových myšlenek a názorů a mohly se pyšnit velkou návštěvností. Nejvýznamnějším řečníkem byl P. Miljukov a jeho přednáškám se začalo přezdívat „miljukovské dny“.⁶

2.2 MONARCHICKÝ SMĚR

Další skupina, která se politicky projevovала, byli monarchisté. Jejich programem bylo zachování absolutistické monarchie (samoděržaví), šlechtických privilegií a výsad církevní hierarchie. Nemohli ale vytvořit jednotnou organizaci, protože měli mezi sebou spory. Ty se především týkaly volby následníka trůnu po Mikuláši II. a existence bolševického režimu. Proto monarchisty můžeme rozdělit do dvou základních směrů. „*Navíc se v emigraci štěpily do nepřehledných a vzájemně se svářejících seskupení – kadeti např. podle Miljukova, na republikány, pravičáky a centristy apod.*“⁷ Kandidáti na oprávněného dědice trůnu byli dva – Mikulášův strýc Nikolaj Nikolajevič a Mikulášův bratranec Cyril Vladimirovič. Oba dva vystupovali s rozlišným politickým programem. Nikolaj Nikolajevič měl podporu u wrangelovských⁸ vojenských organizací – Gallipolské sdružení, Svaz vzkříšení kozáctva, Bratrství ruské pravdy aj. „*Ze všech vojenských organizací bylo Gallipolské sdružení nejpočetnější (v r. 1924 čítalo 400 osob). Gallipolské sdružení vzniklo v roce 1921 jako volné sdružení a tvořili je důstojníci a vojáci bývalé Wrangelovy armády, kteří po evakuaci z Krymu byli dopraveni na poloostrov Gallipoli v Turecku. Sdružení zpočátku existovalo ilegálně jako skupina při Svazu ruských studentů, až v roce 1926 získalo svou samostatnost. Podle toho, jak vzrůstal počet „gallipolijců“ na území ČSR, začaly vznikat jeho pobočky v Bratislavě (rok 1925), v Brně (1928), v Plzni (1927), v Moravské Ostravě (1930), Košicích (1928). Základním cílem této organizace byla vzájemná pomoc proti bolševismu a konečným cílem bylo svržení sovětské vlády a obnovení „národního Ruska“. V roce 1924 Wrangel vydal rozkaz pro všechny vojenské oddíly, vojenské svazy a spolky, že se mají podřídít Ruskému vševojenskému svazu, založenému v Paříži. Cíl- vytvoření jednotné vojenské armády k případnému nasazení k intervenci proti SSSR. Pražské Gallipolské sdružení se stalo součástí Ruského*

⁶ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 68 – 69.

⁷ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 66.

⁸ Baron Pjotr Nikolajevič Wrangel byl ruský bělogvardějský generál. Díky jeho kozácké uniformě, kterou nosil, byl přezdíván Černým baronem.

vševojenského svazu. Předsedou sdružení v ČSR byl v letech 1924-1932 generál Charževskij, kterého pak vystřídal N. A. Chodorovič. Chodorovič, jako bývalý náčelník kyjevského okruhu, stál u kolébky československého odboje na Rusi. Po revoluci žil v Praze, kde zemřel v r. 1936. Ostatní vojenské organizace byly většinou málo početné a vznikaly v ČSR začátkem 20tých let.⁹

Cyrila Vladimíroviče podporovali přívrženci Svazu ruských studentů.¹⁰ „Nezbývalo jim než se odlišit i programově. Nikolaj Nikolajevič volal po obnovení monarchie v její předválečné podobě, a to se všemi jejími prvky a žádal i hodlal připravovat ozbrojenou intervenci proti sovětskému Rusku. Sbíral na ní i prostředky. Velkokníže Cyril Vladimírovič vstoupil do sporu s umírněnějším programem. Zamítl ozbrojenou intervenci i plán obnovení monarchie v předválečné podobě, chtěl jenom moc v Rusku do svých rukou a Rusko bez bolševiků.“¹¹

Československo v té době bylo nově vzniklou republikou a monarchisté v tomto prostředí nebyli zcela vítáni. Toto prostředí mělo za důsledek další rozdělení monarchistů na konstituční a monarchistický směr. Konstituční proud také nazývali demokratický, protože v centru jejich zájmu byla svoboda ať už v rozhodování, volbě, uspořádání. Důležitými osobnostmi se stali prof. A. S. Lomšakov, kníže F. D. Dolgorukov, N. I. Astrov, bývalý starosta Moskvy a prof. A. A. Kizevetter a L. F. Magerovskij. Přívrženci monarchie byli manželé I. I. Petrunkevič a hraběnka S. V. Paninová. Kvůli neustálým hádkám nemůžeme o monarchistech hovořit jako o monolitním hnutí. Neustále se osočovali, obviňovali, byli nesnášenliví. Neměli úctu ani k ostatním organizacím. Vyvrcholením této nevraživosti se stala diskuze, kterou rozpoutal článek Miljukova „Co dělat po krymské tragédii?“¹²

⁹ TEJCHMANOVÁ, S. *Politická činnost ruské emigrace v Československu v letech 1920-1939*. In: Slovánský přehled, 1991, str. 275.

¹⁰ Roku 1921 byl založen Svaz ruských studentů, který měl 2400 členů. K nejznámějším z nich se řadí M. A. Cimmerman, S. J. Efron, J. N. Čirikov, S. I. Varšavskij.

¹¹ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 66.

¹² VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 67.

2.3 SOCIALISTICKÝ SMĚR

Socialistická strana se dělila na menševiki a esery. Menševici tvořili jen malou skupinu, která většinou stála v izolaci a čítala jen několik členů. Řadili se k nim manželé S. N. Prokopovič a J. D. Kuskovová.¹³

Váženější částí byli eseři. „*To eseři se do československé emigrantské historie zapsali zcela jiným, viditelným způsobem. Ač jich aktivně nepůsobilo v ČSR nikdy více jak 50, byli nejhalasnější, nalézali nejužší kontakty s československou vládou a představovali se jako nejaktivnější a nejproduktivnější emigrantská skupina.*“¹⁴ Eseři bojovali proti carismu a chtěli svrhnout bolševiki. I když měli velmi silný vliv na politické dění v zemi, jako skupina byli nejednotní. A to se stalo jejich slabou stránkou. Několikrát se pokoušeli o sjednocení, ale všechny pokusy neměly dlouhé trvání a staly se neúspěšnými. Mezi nejvýznamnější představitele eserské strany patří V. M. Černov. Narodil se roku 1873 a již za svého studentského života byl poslán do vyhnanství. Odtud řídil a sjednocoval eserskou zahraniční organizaci. Postupem času se stal hlavním teoretikem strany. Další postava, která stojí za zmínku je tak zvaná „babuška ruské revoluce“ J. K. Breško – Breškovskaja. Narodila se roku 1844 a kvůli svojí revoluční činnosti opustila manžela. Za tuto činnost byla vězněna, ale později se stala jednou ze zakladatelů eserské strany.

Eseři považovali Československo za prostor, v němž mohou rozvíjet svou politickou činnost směřující k budování demokracie v Rusku.

¹³ TEJCHMANOVÁ, S. *Rusko v Československu: Bílá emigrace v ČSR 1917-1939*. H&H. Jinočany, 1993, str. 15.

¹⁴ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 69.

3 RUSKÁ POMOCNÁ AKCE

Vůči ruským emigrantům měli lidé nepříliš kladný postoj, ale vláda Československa pro ně měla pochopení. Svoje osobité místo pro ruské uprchlíky ze slovanských zemí zaujímal právě Československo. V té době to byl mladý stát, nedávno postavený. A i přes to (nebo právě proto) poskytoval běžencům, kteří byli na své pouti mimo domov dlouhá léta, vzdělání, možnost pracovat a uchovat svoji kulturu. A protože sem přicházelo stále více ruských emigrantů, tehdejší ministr zahraničních věcí rozhodl, že vláda připraví humanitární akci. Uprchlíci se potřebovali nejen kulturně, vědecky a pedagogicky vzdělávat, ale bylo nutné zajistit jim podmínky k životu na našem území, především vyřešit problémy s bydlením. Proto vznikla Ruská pomocná akce. „*Ministerstvo financí pro ni jen v roce 1921 vyčlenilo 10 miliónů korun a další prostředky poskytly Prezidentská kancelář a jiné instituce a jednotlivci.*“¹⁵ „*V dalších letech byly ze státních prostředků na RPA ročně vynakládány nemalé sumy: v roce 1922 a 1923 po 120 miliónech korun, v roce 1924 to bylo 99,5 miliónu korun, v roce 1925 – 73 miliónů korun, v roce 1926 – 83 miliónů korun.*“¹⁶

Štědrost československé vlády byla motivována nadějí na brzký odchod bolševiků v Rusku, čímž se otevřela cesta ke spolupráci s Ruskem v ekonomické oblasti. „*...bez nás není možno vykořeniti bolševické nebezpečí, dá nám lepší postavení politické – jinak všecko proti Polákům prohrájeme. A je to dětinství říkati, že se bolševismus neporazí. Porazí a snadněji, než si myslíme, - a Rusko bude žít novým životem.*“¹⁷

Ruskou pomocnou akci měl v Moskvě na starosti vedoucí československé obchodní mise Josef Girska.¹⁸ Hlavním organizátorem na straně ruské v Československu byl Aleksej Stěpanovič Lomšakov. On aktivně podporoval studenty a stal se také profesorem na jedné z prestižních škol v Praze.

Život v emigraci byl těžký a u některých lidí se objevila i duševní krize a stále častěji si kladli otázku smyslu života. Když opouštěli své domovy, pořád doufali, že je to jen na

¹⁵ TEJCHMANOVÁ, S. *Rusko v Československu: Bílá emigrace v ČSR 1917-1939*. H&H. Jinočany, 1993, str. 7.

¹⁶ TEJCHMANOVÁ, S. *Rusko v Československu: Bílá emigrace v ČSR 1917-1939*. H&H. Jinočany, 1993, str. 8.

¹⁷ BÍLEK, J. *Korespondenc T.G. Masaryk – Karel Kramář*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005, str. 313.

¹⁸ OLIVOVÁ, V. *Politika Československa v ruské krizi roku 1921 a 1922*. In: Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš: Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997, str. 49.

krátkou dobu a brzy se vrátí. Postupem času už ale tyhle naděje pohasínaly. Ruská pomocná akce proto byla důležitým faktorem k adaptaci v cizí zemi. Pomáhala k zachování jejich rodného jazyka, jejich národních tradic, aby je mohli předávat mladším generacím. Finanční pomoc státu přispívala k uspokojení zásadních duchovních potřeb emigrantů. Pochopitelně Ruská pomocná akce nemohla vyřešit všechny problémy, které byly spojeny s ruskou emigrací, nicméně její činnost byla velice důležitá. M. Cvětajeva, která žila několik let v Praze, napsala tato výstižná slova: "Вспоминаю Прагу и где можно, и когда можно её страстно хвалю".

Nejhlavnějším cílem Ruské pomocné akce bylo umožnit emigrantům vzdělání. Proto se také Československo nazývalo „Ruským Oxfordem“. Masaryk pevně věřil v to, že se zrodí nová vlna inteligence, která poté povede Rusko demokratickým směrem. Roku 1921 byl zřízen Komitét pro umožnění studia ruských studentů v ČSR. Mezi nejvýznamnější vysoké školy patřila Ruská právnická fakulta, kde přednášeli ruští profesori. Výuka zde probíhala na vysoké úrovni, protože pedagogický sbor se skládal z těch nejlepších ve svém oboru. Za zmínku stojí i vysoké školy Ruský pedagogický ústav Jana Amose Komenského, Ruský ústav zemědělského družstevnictví, Vysoká obchodní škola nebo Ruská lidová universita v Praze. Všechny školy se snažily připravit odborníky pro „nové“ Rusko jak v právních, obchodních, družstevních, hospodářských stycích, ale i v pedagogickém a osvětovém poslání. Na našem území existovaly i školy střední, gymnasia, učiliště a dokonce i mateřské a základní školy.

Postupem času se ale pomocná akce omezovala. Jedním z důvodů byl kritický pohled Ministerstva financí ČSR. „*Ministerstvo financí ČSR naléhalo již v roce 1923 na omezování ruské akce (sotva začala) a pak ještě mnohokrát – hlavním argumentem bylo tvrzení, že subvence emigrantským kulturním a školským podnikům či organizacím jsou větší, než obdobným zařízením či akcím československých úřadů.*“¹⁹ Pod tímto nátlakem E. Beneš roku 1926 prohlásil, že finanční pomoc se bude omezovat. V. Veber ve své knize Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945 cituje výrok E. Beneše z 16. 11. 1926, který pronesl na rozpočtovém výboru poslanecké sněmovny Národního shromáždění: „*Přecházím k tzv. ruské akci. Budu velice stručný. Ruská akce se ponenáhlu likviduje. V ministerské radě bylo usneseno, aby se v uvážení okolností, že ministerstvo zahraničí provádí již plánovitě likvidaci pomocné akce, nebyly předpokládány výdaje na*

¹⁹ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 74.

akci roku 1926 preliminovány v rozpočtu, nýbrž aby i roku 1926 jako v letech předcházejících byla úhrada na akci poukazována během roku zálohově. Je pochopitelné, že akci tak značného rozsahu nelze skončiti rázem, a že ministerstvo věcí zahraničních nemůže nedostáti morálnímu závazku vůči ruským studentům, kteří zde bona fide studia začali a náhlým odnětím podpory byli by zbaveni jakékoli možnosti započatá studia dokončiti. Nicméně bude snahou všechúčastněných činitelů, aby likvidace pomocné akce byla provedena s největším urychlením. Myslím, že o této věci se nemusím dále šířiti.“

K dalšímu omezování došlo roku 1928. Byl přijat zákon, který nutil zaměstnavatele, kteří chtěli zaměstnat cizince, aby pro ně měli zvláštní povolení zemského úřadu. Další fází úpadku Ruské pomocné akce byla hospodářská krize. Finančně podporováni byli jen profesoři, spisovatelé, staří lidé, Čs. Červený kříž, který poskytoval zdravotní péči, vysokoškolští studenti, kteří svoje studium již započali, a Zemgor.²⁰

V této situaci se emigranti začali přesouvat do zámoří, kde si lépe mohli najít pracovní místa. V ČSR nebyly pracovní příležitosti tak příhodné, lidé už neměli takovou důvěru v naši republiku, cítili nejistotu, a proto velké množství z nich migrovalo dále. Ti, co na našem území zůstali, zakládali různé spolky a hnutí. Většinou za jejich vznikem stojí mladá generace, která byla radikálnější než jejich předchůdci. Ale za neúspěchem vytvořit ucelenou organizaci, která by měla nějaký význam a projevila aktivitu, stála jejich neschopnost sjednotit se.

Koncem Ruské pomocné akce se stal rok 1945. Ruští uprchlíci na území Československé republiky byli nejprve vyhledáni armádními orgány tehdejšího Ruska a posléze odsouzeni minimálně k desetiletým trestům vězení. Dokonce byly odvezeny i materiály týkající se ruské historie a kultury.

²⁰ Zemgor byla pražská organizace, která ve všech směrech podporovala ruské občany, kteří se nacházeli na území Československa. Vznikla sedmáctého března 1921 při prvním sjezdu jeho devíti členů. Organizace existovala sedm let a za dobu svého působení měla 97 členů. Poskytovala emigrantům materiální pomoc, zakládala jídelny, kde měli uprchlíci jídlo zdarma, a také se snažila ruským běžencům najít práci.

4 T. G. MASARYK A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI

Tomáš Garrigue Masaryk (1850 – 1937) byla výjimečná osobnost s velkým přehledem a s velkými znalostmi. Mluvil několika jazyky: českým, slovenským, německým, maďarským, latinským, španělským, italským, francouzským a ruským, kterým mluvila celá Masarykova rodina. Odtud také plynul zájem o Rusku, především k dílům Dostojevského a Tolstoj.

Masaryk se zajímal o umění, politiku, vědu, sociologii, kulturu Ruska a to všechno utvářelo jeho charakter. Jeho kontakty se zahraničními vlivnými lidmi ovlivnily stabilitu mezinárodního postavení Československa. Zejména udržoval kontakty s ruskou elitou. Každý rok se scházel s Miljukovem, který přijížděl do Prahy na své „Miljukovské čtení“, a také s Lomšakovem, který v době emigrace žil v Praze.

Soucítil s ruskými emigranty. Proto také vznikla Ruská pomocná akce za podpory vlády Československa. První československý prezident tuto akci inicioval, bez jeho zaujatosti by takovou rozsáhlou podporu nebylo možno zrealizovat. Tento způsob řešení podpory emigrantů posílil autoritu země před celou Evropou. T. G. Masaryk celou svou osobností usiloval o lepší postavení emigrantů nejen u nás. „*Například v poselství z 9. dubna 1923 se obrátil k veřejnosti Spojených států s výzvou, aby podobně jako veřejnost československá poskytla pomoc emigrantské studující mládeži a přispěla tak k uchování zdravé sociální základny, na níž bude možno vytvářet kulturu budoucího demokratického Ruska.*“²¹ Ale také nezapomínal na racionální myšlení, protože emigranti měli sehrát důležitou roli v budoucím postavení Ruska. A Rusko naopak mělo významně podpořit Československý stát nejen v rámci jeho stability, ale také ho mělo ochránit před ohrožením Německa.

Masarykův postoj k bolševizmu byl velmi kritický. Viděl v něm nelidské utrácení životů, nevzdělanost, násilnictví, korupci, nečestnost atd. Jak sám řekl: „*Bolševismem ruským můžeme označovat tu metodu, kterou užívala strana komunistická. Komunism je učení, bolševism metodou, kterou komunism měl být zaveden. Je pozoruhodné, že na Rusku komunisté sami již se počínají vzdávat názvu bolševiků. Jedním slovem bolševistickou metodu lze charakterizovat jako tzv. diktaturu proletariátu; je to nesvoboda, pokračování*

²¹ VACEK, J., BABKA, L. *Hlasy vyhnaných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 18.

v carismu a jeho absolutismu. Ze starého a osvědčeného hesla moderní demokracie: „liberté, égalité, fraternité“ bolševici vymýtili svobodu nadobro.“²²

Celý svůj postoj k Rusku a bezprostřední obraz skutečnosti tehdejšího Ruska Masaryk sepsal ve třech svazcích jeho díla Rusko a Evropa. Právě v literatuře byly poměry Sovětského Ruska velice dobře zobrazovány. *„Literatura byla za absolutistického útlaku nejsvobodnější tribunou, byl to ruský parlament...“ – „Rusko je ruská literatura.“²³* Toto jeho dílo zasahovalo do evropského kontextu a patří mezi jedno z nejvýznamnějších děl české slavistiky. Úvod knihy Rusko a Evropa se nazývá Ruský mnich. Není dlouhý, ale je v něm obsažena celá historie na zajímavém příkladu. *„Masaryk navštíví ruský klášter, lávru, průvodce mu dělá mladý mnich a ten je vyděšen z toho, že Masaryk se nechová dost devótně, nelíbá ostatky, nekřížuje se, nekleká. Tento mnich, který nezná nic než klášter, se nakonec začne vyptávat a velice zvědavě se dovídá, že existuje také svět za hradbami kláštera; když je prohlídka u konce, mnich natáhne ruku a čeká bakšiš; a Masaryk říká doslova, že se strašně styděl za toho mnicha. Když se Masaryk přemůže a bakšiš podá, mnich jej bez rozpaků přijme. To je tedy beletristické zpracování, obrovská alegorie Ruska, jak je Masaryk vidí: obklopit se duchovně čínskou zdí (při přesvědčení o vlastní nadřazenosti za touto zdí) a zároveň nastavovat ruku pro bakšiš od těch, kdo se mají lépe a kdo něco dokázali.“²⁴* T. G. Masaryk se řadil mezi rusofily a tímto dílem to jen a jen potvrzuje. On viděl nedostatky, které v Rusku byly, ale vždy se je snažil nějakým způsobem omluvit.

²² MASARYK, T. G. *Pomoc Rusku Evropou a Amerikou*. In: Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš: Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997. str. 10.

²³ MASARYK, T. G. *Rusko a Evropa III*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1996, str. 9.

²⁴ FRAŇKOVÁ, Z. *Slavistické reminiscence: výběr z textů Jiřího Fraňka*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2011, str. 30.

5 KAREL KRAMÁŘ A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI

Karel Kramář (1860 – 1937) měl velmi blízko k Rusku už od mládí. „*Rusko Kramář poprvé navštívil r. 1890. Už tehdy navázal známost s ruskými slavisty, spisovateli, filozofy, veřejnými a politickými činiteli. Seznam jmen jeho známých hovoří sám za sebe: filozof, básník, publicista, literární kritik V. S. Solovjev; veřejný činitel, filozof, v r. 1905 rektor Moskevské univerzity kn. S. N. Trubeckoj; historik, filolog, etnograf ak. V. I. Lamanskij, literární vědec ak. Pypin, filozof a psycholog prof. N. J. Grot; státník, budoucí vrchní prokurátor Nejsvětějšího synodu V. K. Sabler; světoznámý spisovatel L. N. Tolstoj.*“²⁵

Od konce 19. století se začala řešit slovanská otázka a Kramář vystoupil s myšlenkou neoslavismu, což mělo znamenat spolupráci a rozvoj slovanských zemí. Odtud pramenila jeho náklonnost k ruským emigrantům. Někteří ho jako politika podporovali a jiní ho odsuzovali u nás i v Rusku. Jeho politické smýšlení bylo Rusy ovlivněno a díky tomu se stal za hranicemi ještě známější osobností. Jeho vzhled a chování mělo rysy spíše ruské a možná z toho důvodu se oženil s Naděždou Nikolajevnou Abrikosovovou, která pocházela z vysoce postavené rodiny.

K. Kramář byl jedním z nejuvěrnějších spojenců Ruska, a proto se mu také přezdívalo „otec ruské emigrace“. Nejen že byl spojenec a projevoval tak svoji citovou náklonnost, ale k jeho přezdívce přispělo i to, jak se věnoval ruským uprchlíkům, kolik energie a peněz do své podpory vložil. Ještě více ho měli rádi pro jeho postoj proti bolševizmu. Jednou prohlásil, že „*bolševictví bylo od samého počátku světovým problémem, bylo problémem světové politiky a světového sociálního převratu. Nebyla to tedy žádná vnitřní otázka Ruska, to bylo jenom heslem pro pohodlí a nicnedělání spojenců.*“²⁶ Ale nepodporoval všechnu ruskou emigraci, jen přívržence monarchie. Tím se lišil od T. G. Masaryka a E. Beneše. Za vítězství bolševizmu dával vinu ruské inteligenci. Proto on i jeho žena financovali studie, protože věřili, že jen nová pokolení mohou něco změnit. „*Touto aktivitou však dobročinnost manželů Kramářových zdaleka nekončila. Kramářova vila na*

²⁵ SERAPIONOVÁ, J. *Obraz K. Kramáře v ruské publicistice počátku 20. Století*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003, str. 35 – 36.

²⁶ BENEŠ, E., KRAMÁŘ, K., HAJN, A. *Režim starý a nový*. Praha: Tiskový odbor Československé národní demokracie, 1920, str. 20.

Baště, jejíž vzhled je tolik ovlivněn ruským vkusem paní Naděždy, se stala zcela přirozeně druhým domovem pražských Rusů. ²⁷

Je nesporné, že díky němu vznikaly humanitární organizace na podporu uprchlíků. Kramář se ideově rozcházel s oficiálními stanovisky, tedy i s T. G. Masarykem v otázkách budoucnosti Ruska. A protože většina běženců byli monarchisté (které Kramář upřednostňoval), měl Kramář ze strany emigrace velkou podporu. *„Žádal, aby pomocná akce byla vydělena z pravomoci Zemgoru a převedena do kompetence parlamentu. Kramář pokládal zejména ruské socialisty za zrádce Ruska a jejich upřednostňování v ČSR odsuzoval.* ²⁸

Karel Kramář byl v podstatě poslední český politik, který skoro celý svůj život zasvětil pomoci ruské emigraci. Společně se ženou si dopisovali s ruskými osobnostmi, které žili po celém světě. Dále se zasloužili o výstavbu Olšanských hřbitovů.

„Kramářova pomoc ruské emigraci může být i dnes nazývána donquichotstvím. Není nic jednoduššího, než soudit, známe-li další vývoj sovětského imperia. Může však být také považována za projev nezištné lidské solidarity. ²⁹

²⁷ ŠETŘILOVÁ, J. *Karel Kramář – Otec ruské emigrace*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003, str. 85.

²⁸ SLÁDEK, Z. *Kramář, Masaryk, Beneš a Rusko: shoda, rozdíly, rozpory*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003, str. 67.

²⁹ ŠETŘILOVÁ, J. *Karel Kramář – Otec ruské emigrace*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003, str. 90.

6 EDVARD BENEŠ A JEHO VZTAH K RUSKÉ EMIGRACI

Edvard Beneš na rozdíl od T. G. Masaryka a K. Kramáře neoplýval emocionálními sympatiemi k Rusku, rusofilstvím. Patřil k jiné generaci. Zato ruskou revoluci považoval zprvu za vhodné řešení tamního politického režimu. „*A chtít vidět příčinu všeho zla jen v Rusku a jen v bolševizmu, je stejně jednostranné a povrchní. Celý svět prožívá revoluci a krizi.*“³⁰ Přemýšlel ryze pragmaticky.

Ruské prostředí ho nepřitahovalo, s Rusi si nedopisoval a neměl zájem se s nimi nijak zvlášť sblížovat. Jediné co ho zaujalo, byla ruská literatura, protože ho zajímala kultura všeobecně. Přemýšlel, že by se nakonec do Ruska podíval, ale tato cesta za poznáním nikdy neproběhla.

Ohledně budoucnosti Ruska zastával Beneš stejný názor jako Masaryk, nesouhlasil s Kramářem. Rozdílné postoje zaujímali Beneš a Kramář také k otázkám vojenské intervence v Rusku. Beneš znal politiku západoevropských spojenců a věděl, že bez kompromisu nejde jednat. Naopak Kramář si šel tvrdě za svým cílem a sblížování se SSSR nepřipadalo v úvahu. Když Masaryk vyjádřil podporu Benešovým názorům, Kramář s oběma přerušil styky. Beneš hlásal: „*Bez Ruska evropská politika a evropský mír není možný; proto jsme hledali této politice cesty jiné; Otevřít co nejvíce dveře styku Ruska s Evropou a Evropy s Ruskem. Stálou bloádou a odmítáním styku se dle našeho mínění těžké poměry v Rusku jen prodlužují, utrpení ruského lidu zmnožuje, přítomnost Ruska v evropské politice oddaluje a Rusku a ruskému národu i nám v celé naší rekonstrukční politice škodí.*“³¹

Ministr zahraničí E. Beneš měl stejně jako Masaryk názor na Ruskou pomocnou akci, že má mít humanitární charakter. Dne 1. října 1921 napsal:

„Na interpelaci p. poslance Němce a soudruhů dovoluji si odpovědět toto:

Vláda československá sdílí úplně názor v interpelaci vyznačený, že účinné pomoci ruské emigraci může se dostat jen tím, když stát ujme se iniciativy v té věci, převezme úplně tuto akci a věnuje jí jednak dostatečné finanční prostředky, jednak plnou svou pozornost a všecko úsilí.

³⁰ BENEŠ, E., MASARYK, T. G. *Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997, str. 23.

³¹ BENEŠ, E., MASARYK, T. G. *Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997, str. 34 – 35.

V tom smyslu také nesla se činnost zahraničního ministerstva již od počátku r. 1921 a jevila se v dvojím směru: jednak začalo již přímo práci v tomto smyslu, podporujíc hmotně i morálně různé pomocné akce, na území naší republiky k tomu cíli směřující, organizace pro zaopatření práce, vznik různých družstevních podniků atd., jednak spolupracovalo účinně se snahami sekretariátu Ligy Národů a v tom smyslu svou podporu Lize Národů již také oficiálně zaručilo. V této akci ostatně stále účinně spolupracuje.

Ministerstvo zahraničních věcí ovšem konstatuje, že pro řadu překážek technických a jiných nebylo dosud vykonáno tolik, co bylo by záhodno, aby náš národ a stát pro ruskou emigraci ať z důvodů humanitních, ať z důvodů našich opravdových citů k trpícím členům bratrského národa vykonal. Proto ministerstvo zahraničních věcí připravilo si pro nejbližší dobu celý plán této humanitní akce, který částečně v praxi začíná již uvádět a pro jehož finanční vydržování v nejbližší době obrátí se na příslušné parlamentní činitele. Ministerstvo zahraničních věcí ujímá se jménem státu iniciativy a práce plnou měrou v této humanitní akci a chce ji provádět s největší energií, řídíc se zásadou, že se zde jedná výlučně o poměr Československého státu k celému ruskému národu, nehledíc k jakémukoliv příslušenství stranickému.

Úvahy stranické musí tudíž zde úplně ustoupit, neboť touto akcí vláda Č. S. R. nemá nijak v úmyslu zakročovat jakýmkoliv způsobem do vnitřních stranických věcí ruských. Tím nijak není dotčena naše akce repatriační a obchodní s vládou sovětskou, poněvadž dle dosavadních zpráv jednak o této akci, jednak o celém tomto plánu, týkajícím se ruských emigrantů, charakter obou těchto akcí politicky náležitým způsobem je určen.³²

³² Tisk PS č. 3114 ze dne 1.10.1921. Digitální knihovna Poslanecké sněmovny. [online]. [cit. 12. 03. 2014]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3114_00.htm>

7 INSTITUTE SPOJENÉ S LITERATUROU

Československá pomocná akce přinesla emigrantům mnoho cenného. Lze konstatovat, že nejdůležitějším faktem byla finanční pomoc. Ale za touto podporou se skrývala humánní stránka věci. Uprchlíci v naší zemi mohli pokračovat ve svém životě i ve své práci a činnosti, ať už se jednalo o dráhu studentskou, pedagogickou nebo badatelskou. Mimo to rozvíjeli i svůj kulturní a společenský život. Dalo by se říci, že vládě Československa nebyl lhostejný osud těchto lidí a že pro emigranty se Československo stalo druhým domovem. Právě díky tomu vznikaly různé instituce, které pomáhaly rozvíjet aktivity skoro ve všech vědních disciplínách. Hlavním kulturním střediskem byl „Русский Очар” v Praze. Byl otevřen roku 1925 a skládal se ze dvou oddělení. V jednom z nich byla knihovna dohromady s čítárnou (návštěva byla bezplatná) a v druhém se konala výuka, četly se referáty, probíhaly semináře a literární, muzikální a kulturní schůzky. Do roku 1928 měla knihovna k dispozici 5 176 děl knih. V následujícím přehledu je zobrazeno rozdělení knih v procentuálních hodnotách.

„0Справочный отдел	6,4%
1 Философия	6,9%
2 Религия	1,9%
3 Социальные науки	22,3%
4 Филология	2,3%
5 Точные науки	8,5%
6 Прикладные науки	6,8%
7 Искусство	5,9%
8 Литература	24,1%
9 История и география	13,8%
ЧСР	1,1%“ ³³

Za celou dobu působení se počet návštěvníků knihovny vyšplhal až na 90 720 lidí, přibližně 200 až 300 lidí ji navštívilo za den.³⁴

³³ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 124.

³⁴ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 122 – 125.

Dále bylo zřízeno muzeum “Русский культурно – исторический музей” na Zbraslavi u Prahy zásluhou V. F. Bulgakova. Zde se shromažďovala tvůrčí činnost emigrantů, kterou si následně mohla veřejnost prohlédnout a nastudovat.³⁵

Dále se zaměřím především na ty organizace, které byly nějakým způsobem spojeny s literaturou, které se snažily sjednotit zastánce a přívržence ruské literární tvorby. Zakládaly se spolky, shromažďovala se ruská díla a tím se šířila ruská literatura na území Československa.

- Комитет русской книги

Myšlenka shromáždit literaturu, kterou napsala ruská emigrace, se zrodila roku 1923, kdy byl založen tento komitét. Zde se scházeli příznivci ruské knihy a pořádali různé výstavy právě ruských knih v Praze. Předsedal mu professor Karlovy university Jiří Polívka a místopředsedou byl A. V. Florovskij.

Cílem komitétu bylo zviditelnění spisovatelů ruské knihy, výstava ruských knih psané evropskými jazyky a sepsání bibliografie výše uvedených knih.

Roku 1924 Комитет русской книги uspořádal výstavu ruské zahraniční knihy, kde bylo vystaveno okolo 3000 knih a 600 časopisů a novin a kde se objevila skoro všechna ruská zahraniční nakladatelství.³⁶

- Русский институт

Vědecká instituce se sídlem v Praze, která propagovala ruskou kulturu, díla ruských spisovatelů a představitelů kultury a umění.

- Русский заграничный исторический архив

“Od roku 1923 zařízení při pražském Zemgoru, roku 1928 převeden do kompetence čs. ministerstva zahraničních věcí. Archiv se konstituoval ve vědecký ústav pro historii společenských a revolučních hnutí v Rusku v druhé polovině 19. a na počátku 20. století a pro historii ruské emigrace. Jeho ředitelem byl český historik Jan Slavík. Roku 1945 bylo

³⁵ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 17.

³⁶ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 67 – 68.

oddělení dokumentů odvezeno do Moskvy, knižní a časopisecké oddělení novin se stalo součástí fondů Slovanské knihovny.”³⁷

Cílem archivu bylo shromažďovat a chránit historické materiály a dokumenty, sestavovat speciální archivní bibliografii a sbírat různé materiály i z jiných archivů a muzeí. Členi archivu chtěli uchránit cenné materiály, které byly a jsou důležité pro historii Ruska tohoto období. Během své působnosti se jim dařilo nashromáždit mnoho materiálů, o čemž vypovídá i následující tabulka.

Имелось в фондах Архива:

	эк.	номеров		листов	рукописей
<i>на 1 января</i>	<i>книг</i>	<i>журналов</i>	<i>газет</i>	<i>документов</i>	<i>и дневников</i>
<i>1925 года .</i>	<i>6.608</i>	<i>1.701</i>	<i>40.418</i>	<i>39.759</i>	<i>40 назв.</i>
<i>1926 « .</i>	<i>9.619</i>	<i>5.420</i>	<i>80.374</i>	<i>86.684</i>	<i>155 «</i>
<i>1927 « .</i>	<i>12.460</i>	<i>12.841</i>	<i>128.677</i>	<i>144.614</i>	<i>237 «</i>
<i>1928 « .</i>	<i>15.185</i>	<i>21.009</i>	<i>180.339</i>	<i>218.565</i>	<i>341 «</i> ³⁸

- Русское историческое общество

Vědecká společnost byla založena 7. dubna roku 1925, ale svoji činnost započala již v roce 1923, kdy se začala scházet skupina budoucích členů. “V jejím čele se vystřídali Je. F. Šmurlo, A. A. Kizevetter, A. N. Fatejev, A. V. Florovskij, Je. A. Ljackij a P. A. Ostrouchov.”³⁹

V době svého oficiálního vzniku měla společnost 22 členů, což byli ruští historici, kteří se zabývali historií všeobecnou, historií práva, umění, literatury, filosofie, archeologie, etnografie atd. Na svých zasedáních četli své práce, které byly vytištěny nejen v ruském, ale i českém jazyce. Vydali i knihu, která se jmenovala «Записок Русского Исторического Общества в Праге».⁴⁰

³⁷ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 22-23.

³⁸ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 45.

³⁹ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 24.

⁴⁰ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 50 – 51.

- Союз русских писателей и журналистов в ЧСР

Tento svaz vznikl roku 1922 a sloužil k objevování nových spisovatelů a žurnalistů a k podpoře jejich děl, která se četla při příležitosti oslav různých výročí. Například při oslavě 70tého výročí narození českého spisovatele Holečka, 100tého výročí narození M. Je. Saltykova – Ščedrina, k 15ti rokům od smrti L. N. Tolstoje, k 50 rokům od smrti N. A. Někrasova. V jeho čele stál V. F. Švigovskij. Svaz měl spoustu členů, proto zmíním jen některé: A. Jirásek, I. Holeček, V. I. Němirovič – Dančenko, Je. N. Čirikov, A. L. Bem, A. A. Argunov, Je. A. Ljackij, S. S. Maslov, V. F. Bulgakov, Je. F. Šmurlo, S. I. Varšavskij a další.⁴¹

- Скит поэтов

A. L. Bem založil roku 1922 kroužek mladých ruských básníků k udržení a posílení ruské literatury. Na první pohled se zdálo, že spolek je uzavřená skupina, protože její členi nepořádali žádná veřejná vystoupení. Ale vstoupit do kroužku mohl kdokoli. Směr «Скита» nebyl určen, někdo tíhl k ateizmu, někdo k futurizmu, ale dalo by se říci, že v jejich zájmu byla současná ruská literatura té doby.

Někteří členi: V. M. Lebedev, A. S. Golovina, S. M. Rafalskij, A. A. Turincev, A. V. Ejsner, A. A. Vojevodin, V. V. Morkovin, B. K. Semenov, V. G. Fedorov, D. Ju. Kobjakov, T. D. Ratgauz, E. K. Čegrinceva, I. I. Tideman, Nikolaj Bolescis.⁴²

- Педагогическое бюро по делам средней и низшей русской школы за границей

Vedle spolků, které se zaměřovaly na klasickou literaturu, byly založeny i takové spolky, které do popředí svých zájmů stavěly pedagogickou tematiku. Jedna z nich byla i tato instituce, která se snažila utužit ruské vzdělání v čele s V. V. Zenkovskim. Vydala knihu «Дети эмиграции», 11 čísel «Бюллетеня Педагогического Бюро», 42 čísel «Информационного Бюллетеня». A měla svá zastupitelstva ve 13 zemí: Anglie, Bulharsko, Maďarsko, Německo, Řecko, Lotyšsko, Polsko, Finsko, Francie, Švýcarsko, Estonsko a Jugoslávie.⁴³

⁴¹ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 149 – 153.

⁴² ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 135 – 137.

⁴³ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 33 – 34.

- Далиборка

Kroužek byl založen roku 1924 z iniciativy čtyř spisovatelů: S. K. Makovskim, D. N. Kračkovskim, V. A. Amfitěatrovim – Kadaševym a P. A. Koževnikovym, který celý kroužek vedl. Název vznikl podle jedné kavárny, ve které se členi scházeli.⁴⁴

Cílem bylo sdružení spisovatelů, ve kterém by se četla jejich díla, a sblížení s českou literaturou a spisovateli. Daliborka sehrála důležitou roli v literárním světě emigrantů. Zrodili se zde spisovatelé, kteří si sami našli svůj žánr, ve kterém chtějí psát, a hlavně našli sami sebe.

- Чешско – русская еднота

Organizace vznikla roku 1919 a jejím cílem bylo prohloubit znalosti ruské a české kultury u veřejnosti. Velký význam měla knihovna jednoty, která byla první knihovnou v Praze. V jejích fondech se nacházely knihy, které byly přivezeny z vojenských zajateckých táborů.

Jednota pořádala mimo jiné i literární večery, kde se četla díla například Ot. Březiny, J. Vrchlického, I. Wolкера, J. Zeyera, J. Nerudy, A. S. Puškina, A. P. Čechova, A. A. Bloka, F. M. Dostojevského, N. A. Někrasova a dalších.⁴⁵

- Библиотека и читальня

Byla založena roku 1921 a na začátku měla k dispozici pouhých 120 knih a několik časopisů. Protože se neustále zvyšoval počet emigrantských studentů, fond knihovny se postupně rozrůstal. Vedle knížek s obecnou literaturou se zde vyskytovaly i učebnice, učební pomůcky, různé příručky, vědecká literatura i literatura filosofie. „По отделам фонд этот распределяется приблизительно в следующих процентах: беллетристика – 30 проц., журналы и сборники – 15, учебники – 13, социальные науки – 18, прикладные и точные науки – 5, искусство – 1, география, путешествия – 0,8, философия, религия, педагогика – 2,5, история – 5, мемуары – 4, история литературы – 2, справочники и словари – 0,5, детская литература – 0,5, ценные и редкие издания – 1.“⁴⁶

⁴⁴ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 137.

⁴⁵ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 117 – 121.

⁴⁶ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 129.

Knihovna navyšovala počet knih a tím se zvyšovala i její návštěvnost. Za den ji přibližně navštívilo 205 lidí. V jejím čele stál V. G. Archangelskij.⁴⁷

Vedle výše zmíněných institucí vznikaly organizace, které vydávaly svoje měsíčníky, časopisy. Tím taktéž pomáhaly k šíření literárních děl. Získávaly se tak materiály z oblasti historie ruské kultury, ale hlavním cílem bylo šíření informací o Rusku v povědomí českých občanů. Tyto spolky si kladly za cíl publikaci svých názorů a snažily se dostat do podvědomí ostatních občanů.

- Русский демократический студенческий союз в ЧСР

Jak je patrné z názvu jednalo se o studentskou organizaci vydávající ilustrovaný měsíčník Своими путями. Básně zde publikovala i M. Cvětajevova. „V redakčním článku nastiňujícím jeho program bylo uvedeno: „Jsme demokraté a vlastenci. A proto jsme pro obrozující se Rusko a proti jeho dnešní vládě. Náš patriotismus je vypěstován bojem za vlast a jeho plamen je udržován tím, že víme – Rusko přesto existuje.““⁴⁸

- Общестуденческий русский хор им. А. А. Архангельского

Studenti tohoto ruského pěveckého sboru začali vydávat svůj hudební měsíčník, který nesl název Русский Хоровой вестник.

- Русский Сокол в Праге

„První ruská sokolská jednota v zahraničí, k jejímuž vzniku poskytli impuls VII. všesokolský slet v Praze roku 1920, existovala v letech 1921 – 1939. Ve funkci starosty se vystřídali N. V. Jastrebov, D. N. Vergun, Robert Todt a L. F. Magerovskij. V Praze měl své ústředí Svaz ruského sokolstva za hranicemi. Založený roku 1923. Od roku 1926 působil v Praze vydavatelský spolek Russkaja sokol'skaja matica, který vydával mj. časopis Russkij sokol'skij vestnik.“⁴⁹

⁴⁷ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 128 – 132.

⁴⁸ VACEK, J., BAVKA, L. *Hlasy vyhnaných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 84 – 85.

⁴⁹ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy: Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 37.

- Земгор

Nemohu opomenout i tuhle organizaci, která vznikla roku 1921 pod vedením zprvu V. M. Zenzinova, poté V. Ja. Gureviče a naposledy I. M. Brušvita. Působila sedm let a vydávala časopis *Русская школа за рубежом*. Poskytovala ruským emigrantům materiální i duchovní pomoc. Jen za potraviny se částka vyšplhala na 800 000 korun českých, za oblečení organizace utratila 310 000 korun českých, za ubytování 500 000 korun českých. Dále nabízela zdravotní pomoc a obraceli se na ní lidé i s vyřizováním a potvrzováním dokumentů k pobytu.⁵⁰

- Общество сибиряков в ЧСР

Sibiřané, kteří žili v Praze, založili tuhle společnost, protože chtěli seznámit okolí s jejich problematikou. Proto také publikovali časopis *Вольная Сибирь* pod vedením I. A. Jakuševa. Dokonce sestavili knihovnu.⁵¹

- Кают компания

Své zastoupení měli i námořní důstojníci, kteří vydávali časopis *Морской Журнал*. Předsedou organizace se stal M. S. Stachevič.⁵²

- Общество русских врачей в ЧСР

Spolek ruských lékařů, vydávající odborný časopis *Русский врач* v ČSR, vznikl roku 1923 v Praze.⁵³

- «Огни», «Неделя», «Единство», «Новости»

Vydávání novin nebylo v Praze tak důležité a reprezentativní. Psalo se většinou o běžném životě ruské emigrace. Měly obecný charakter a to i v oblasti politiky, soustředily se na nestrannost, a proto jejich produkce brzy skončila.

⁵⁰ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 9 – 19.

⁵¹ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu.* Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 40 – 41.

⁵² ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 164 – 165.

⁵³ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu.* Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 50.

Noviny Огни byly nestrannické, které vydával G. A. Alexinskij. A počítal s tím, že je budou číst odpůrci bolševismu. V roce 1924 byl tento list zaměřen na literaturu, tiskl dokonce části děl nových publikací.⁵⁴

- Крестьянская Россия

Tato strana vznikla roku 1932 v Praze. Jejími zakládajícími členy byli bývalí pravíci eseři S. S. Maslov a A. A. Argunov. Vydávali časopis Знамя России. Jejich název byl stejný i pro nakladatelství strany.⁵⁵

Všechny tyto instituce a organizace napomáhaly ke zlepšení psychické stránky lidí. Přeci jenom byli všichni emigranti mimo svůj domov a touto cestou se snažili svému domovu přiblížit. Proto o něm alespoň psali. A když už nepsali přímo o něm, rádi si přečetli díla svých rodáků. Podvědomě se tak cítili o kousek blíže svému rodnému Rusku. K tomu, aby se více cítili jako doma, taktéž napomáhalo samo město. Vždyť Praha je unikátní, krásně postavená a všichni, co sem přijeli, si ji hned zamilovali. I sama Cvětajevova ve svých dopisech z Paříže píše, že by se chtěla vrátit do Prahy.

Tisk byl v meziválečném období velice podstatný pro šíření myšlenek a novinek. Byl nenahraditelnou složkou masové informace a lze říci, že se od reality moc nevzdaloval. I když na druhou stranu musím konstatovat, že občas se autoři snažili manipulovat s čtenáři a materiály psali v takovém duchu, v jakém chtěli, aby realita byla. Přestože panovala svoboda slova a projevu, o politickém režimu země museli psát víceméně neutrálně.

Mezi emigranty byla velká názorová rozmanitost, a proto představitelé výše zmíněných politických stran a spolků vydávali takové množství novin a časopisů. Největší vydavatelská činnost ale byla v Paříži, kde se utvořil nejvýznamnější ruský denní tisk. „Jako jeden z prvních začal vydávat v emigraci již v roce 1918 politické noviny Vladimir L. Burcev (1862 – 1942) jehož *Obščeye delo* (Paříž 1918 – 1922, 1928 – 1934) bylo zpočátku financováno generálem Pjotrem N. Vrangelem (1878 – 1928). Noviny si uchovaly charakter hlasatele nezávislé demokracie, namířeného proti bolševikům, které Burcev

⁵⁴ VACEK, J., BABKA, L. *Hlasy vyhnáných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 84.

⁵⁵ VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy: Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 10.

považoval za usurpátory revoluce. Zároveň však odmítaly jakékoli snahy o restauraci monarchistického zřízení.⁵⁶

V Československu od roku 1920 – 1927 vycházelo 80 časopisů.

„По характеру своему журналы распределяются так: научные – 10, педагогические – 6, политические – 13, студенческие – 9, казачьи – 12, культуры и политики – 4, разные – 26.“⁵⁷

A 58 novin od roku 1919 – 1928.

„По своему характеру издания газ. Типа распределяются след. образом:

газет 45

бюллетеней (предназначенных для прессы) 13

По времени выхода эти издания распределяются:

Изданий ежедневн. и выход. Более 1 раза в неделю 16

еженедельных 18

двухнедельных и ежемесячных 16

однодневных (разовых) 8

Наконец

изданий газ. Типа, выход. В 1919 – 28 г. непрерывно 6

В 1928 г. выходит их 18⁵⁸

⁵⁶ VACEK, J., BAVKA, L. *Hlasy vyhnáných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 39.

⁵⁷ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 204.

⁵⁸ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 204.

8 RUSKÁ NAKLADATELSTVÍ V ČESKOSLOVENSKU

Ruská nakladatelství v Evropě, které byly zřízené emigranty, mají své speciální místo ve vydavatelské politice, formování vnitřních kulturních proudů a literárních směrů. Rozvoj vydavatelské činnosti byl důležitý pro vydávání děl ruské klasické literatury, řady učebnic a příruček, ale také prozaických a básnických děl.

- Пламя (1923 – 1928)

Toto nakladatelství patřilo v Praze k největším a nejznámějším. B. V. Morkovin, který stál v čele nakladatelství Наша Речь, napsal již roku 1921 budoucímu zakladateli Ljackému dopis. Ve kterém Ljackého žádal o přemístění stockholmského nakladatelství Северные Огни do Prahy a zároveň o spojení dvou nakladatelství v jedno.

B. V. Morkovin jako první vydal roku 1919 ruskou knihu Русский Букварь по Бахтерову. Po velkém úspěchu začal s vydavatelskou činností. Vydal sérii knih knihovny Наша Речь, dále knihy: Маковский – Силуэты русских художников, Артисты Московского Художественного Театра за рубежом, Т. Масарик – О большевизме, Радль – Т. Г. Масарик, Гоголь – Страшная месть, Тотомианц – Теория кооперации, Соколов – Мятеж или искание.⁵⁹

Po dlouhých rozmluvách Ljackého s Československou vládou v čele s Benešem vznikl pracovní plán:

- „I. Издание книг – в первую очередь таких, которые можно немедленно сбыть...
- II. Исполнение типографических заказов
- III. Центральный книжный склад для всемирной торговли русскими и вообще славянскими книгами“⁶⁰

V letech 1922 – 1923 byla v největším rozmachu ruská pomocná akce, a proto nic nebránilo ve vzniku nakladatelství. Roku 1923 tedy vzniklo nakladatelství a knihkupectví Пламя, které sloučilo dohromady českou literaturu, německou (někteří čeští spisovatelé psali v němčině) a ruskou. Svá díla mohli vydávat autoři bez ohledu na jejich politické názory a smýšlení. Пламя se ve své době stalo jedním z nejproduktivnějších nakladatelství

⁵⁹ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 194 – 195.

⁶⁰ БАБКА, Л., ЗОЛОТАРЕВ, И. *Русская акция помощи в Чехословакии: история, значение, наследие.* Прага: Национальная библиотека Чешской республики – Славянская библиотека: Русская традиция, 2012, str. 189.

nejen v Československu, založilo své agentury i v zahraničí, např. v Berlíně, Varšavě, Bratislavě, Londýně atd. Vydávalo svoje noviny Огни a poté časopis Славянская Книга.⁶¹

- Хутор

Mezi další velice známé nakladatelství patřilo nakladatelství Chutor pod vedením A. G. Wynnyczuka. Prvotně se spíše orientovalo na vydávání knih se zemědělskou tematikou, ale postupem času tiskli i knihy ruských klasiků. Bylo to jediné nakladatelství, které vydrželo svoji činnost provozovat i po druhé světové válce.⁶²

- Кремль

Vydávání knih mělo své zastoupení i v méně známých nakladatelstvích působících v Praze.

- Славянское Издательство

G. O. Till, vydavatel pražských novin Русское Дело, začal zprvu vydávat díla Puškina, Lermontova, Gogola, Tolstoj a poté zřídil nakladatelství Славянское Издательство, ve kterém rozšířil svojí vydavatelskou činnost. Publikoval díla ruských klasiků (Dostojevskij, Turgeněv...), ostatních spisovatelů a také přeložená díla z jiných jazyků.

Roku 1923 ale bylo nakladatelství zrušeno. Příčinou byla cena knih, která se lidem zdála vysoká ve srovnání s cenou knih zahraničních nakladatelstev.⁶³

- Крестьянская Россия

Nakladatelství bylo založeno roku 1922 a svoji činnost členi popsali v několika knížkách a brožurách. O první knížku se zasloužili A. A. Argunov, A. L. Bem a S. S. Maslov. Jak již bylo výše zmíněno, nakladatelství bylo spojeno s politickou stranou Крестьянская Россия.⁶⁴

⁶¹ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 194 – 197.

⁶² Ruská VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu.* Praha: Národní knihovna České republiky, 1995, str. 45.

⁶³ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 197 – 198.

⁶⁴ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 198 – 200.

- Журнал «Русская Школа за рубежом»

V roce 1923 se ruská skupina pedagogů (pod vedením S. I. Gessena) společně s organizací Zemgor domluvila na vydávání žurnálu «Русская Школа за рубежом». „*Byl bez nadsázky nejlepším emigrantským pedagogickým časopisem v celosvětovém měřítku.*“⁶⁵ Cílem bylo zlepšení kvality výuky a metod výuky, které popsali ve svém žurnálu rozděleném do několika částí:

- „1) *общая педагогика,*
- 2) *народное просвещение в СССР,*
- 3) *русская зарубежная школа,*
- 4) *народное просвещение в Западной Европе и Америке,*
- 5) *вопросы методики,*
- 6) *библиография (обзор педагогических журналов, методики и учебники, книги 7) для детей и юношества),*
- 8) *хроника (советская, зарубежная, иностранная).*“⁶⁶

- Журнал «Воля России»

Tento časopis se začal vydávat roku 1920. Nejprve vycházel každý den, od roku 1922 každý týden a poté každý měsíc. V tomto časopise byla publikována díla velkých spisovatelů: A. Frans, R. Rolland, Thomas Mann a další. Ale největší zastoupení měla díla slovanských umělců. Mezi nejvýznamnější patřili T. Masaryk a E. Beneš. Redaktoři se snažili seznámit ruského čtenáře s životem a kulturou v Československu a aktuálním dění v Rusku. Časopis také tiskl díla ruské mládeže i díla Leonova, Zamjatina, Babela a dalších. Zveřejněná díla kriticky hodnotil.

Čtenáři se seznamovali s novými spisovateli i s novými směry v sovětském Rusku. Počet autorů, kteří publikovali v tomto časopise, se dostal až k 500. Mezi jeho redaktory patřili: V. I. Lebeděv, M. L. Slonim, Je. A. Staliskij, V. V. Suchomlin.⁶⁷

⁶⁵ VACEK, J., BAVKA, L. *Hlasy vyhnáných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 85.

⁶⁶ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 200.

⁶⁷ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 201 – 203.

- Издательство «Воля России»

Nakladatelství existovalo od roku 1920 – 1921 a poté od roku 1924 – 1925. Za dobu svého působení vydalo knihy: «Зеленая книга» Н. В. Вороновича, «Правда о Кронштадте», «Конец белых» Г. Раковского, «Германская Революция» Штребеля, «Конструктивный социализм» т. И. В. М. Чернова, «Пути революции» Е. А. Сталинского, «Стати и речи» С. Бенеша, «Исповед агента ГПУ» Беспалова.⁶⁸

Potřeba tištěného slova přispívala k nastolení běžného života. Proto se pozornost emigrantů zaměřovala na publikační činnost v Československu, tím si střežila své kulturní hodnoty země a zapsala se do kulturní historie i československého lidu, jemuž pomáhala s rozvojem v různých oblastech. „*Centra vydavatelské činnosti vznikala tam, kde se soustřeďovaly základní síly emigrace (Berlín, Paříž, Praha, Sofie, Bělehrad, Charbin, Šanghaj, New York).*“⁶⁹

⁶⁸ ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928, str. 203.

⁶⁹ VACEK, J., ВАРКА, L. *Hlasy vyhnaných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009, str. 31.

9 OSOBNOSTI V ČESKOSLOVENSKU SPOJENÉ S LITERATUROU

Praha byla velice významnou literární metropolí s neutuchajícím literárním životem emigrace. Usídlilo se zde desítky spisovatelů a bylo vytištěno mnoho publikací. „*Как указывает статистика, только за 1924-й год в центрах эмиграции (Париж, Берлин, София...) вышло 665 книг, из них в Берлине – 324 (или 48,58 процентов), в Праге + Брно, Ужгород – 129 (или 19,41 процентов), а в Париже всего 53 книги (или 7,97 процентов).*“⁷⁰

Spisovatele, kteří působili a psali v Československu, můžeme rozdělit na tři skupiny podle roku jejich tvorby. Mezi nejznámější té nejstarší generace se řadili: V. I. Němirovič – Dančenko, D. M. Ratgauz, A. M. Amfitěatrov, J. N. Čirikov a A. T. Averčenko, ke střední generaci patřili: M. I. Cvetajeva, A. L. Bem a M. L. Slonim, k poslední skupině „dětem“: V. M. Lebeděv, A. S. Golovina, E. K. Čegrinceva, V. G. Fjodorov.⁷¹

Dále zde pobývali i méně známí emigranti. Někteří se zabývali historií od počátků, někteří jejím vývojem a někteří jejími osobnostmi. Přehled ruské historiografie vydal I. I. Lappo. Dále se dějinám věnovali: A. A. Kizevetter, V. A. Franvev, J. F. Šmurlo, G. V. Vernadskij, A. V. Florovskij, J. F. Šmurlo, D. A. Rasovskij, V. M. Šachmatov, B. A. Jevrein, J. V. Spektorskij, S. G. Puskarev, A. V. Fatějev. Mezi literární historiky patřil i A. L. Bem, který do středu svého pozorování a zájmu stavěl Dostojevského. Stejně tak V. F. Bulgakov se zajímal literární historií a vydal monografii o L. N. Tolstém. V neposlední řadě uvedu J. A. Ljackého, který psal o Gončarově.⁷²

Za zmínku stojí i další osobnosti jako je: N. Rajeuskij, L. Urvancev, I. Bunin, V. Majakovskij, K. Simonov, D. Kobjakov, P. Koževnikov, K. Vyskovatov, R. O. Jakobson, Kopeckij a další.

Tento krátký výčet neobsahuje všechny literární osobnosti, které byť jen na krátkou dobu pobývaly a publikovaly v Československu. Literární činnost zde neměla žádné hranice a navíc měla výbornou polohu ve středu Evropy pro komunikaci s dalšími emigrantskými centry literatury.

⁷⁰ ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Белые пятна в русской литературе I*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1992, str. 39.

⁷¹ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 41 – 42.

⁷² VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 30.

Ruští emigranti ale neustále snili o návratu do své rodné země. Cítili se opuštěni a jako „ptáčci vyhození z hnízda“, jak o tom napsal I. Bunin.

„У птицы есть гнездо, у зверя есть нора,

Как горько было сердцу молодому,

Когда я уходил с отцовского двора,

Сказать прости родному дому!

У зверя есть нора, у птицы есть гнездо.

Как бьется сердце, горестно и громко,

Когда вхожу, крестясь, в чужой, наемный дом

С своей уж ветхою котомкой! “73

I. A. Bunin (1870 – 1953) byl autorem velkých děl jako například «Деревня», «Жизнь Арсеньева». Přestože v Praze nepobýval delší dobu, je právem považován za velkou osobnost ruské emigrace. D. Mejsner ve svém díle «Миражи и действительность...» napsal: *„Многие русские эмигранты слышали Бунина и в Париже, где он выступал часто, и в Праге, которую он иногда навещал, и этот необыкновенный мастер слова всегда легко и безошибочно покорял слушателей.“74*

Za „babičku ruské revoluce“ byla považována Je. K. Breško – Breškovskaja. Byla vychovávána doma a poté se stala učitelkou. Ale v téhle práci neviděla svůj smysl života, a proto odešla a začala připravovat rolníky k povstání, za to byla uvězněna. Roku 1918 opustila svoji zemi a žila ve Spojených státech a nakonec v Československu. Vydala mnoho publicistických děl nebo memoárů: «Бабушка Е. К. Брешко – Брешковская о самой себе», «Воспоминания пропагандистки», Ипполит Мышкин и Архангельский кружок», «Из моих воспоминаний». O ní se vydalo mnoho literárních pamětí otištěných v různých časopisech, novinách. Její syn N. N. Breško – Breškovskij bydlel s matkou v Praze napsal mnoho knih o umění: «Прекрасный мужчина», Записки проходимца».

Ve své diplomové práci se zaměřím na ty osobnosti, které se bezvýhradně věnovali literární činnosti a které se řadily mezi nejznámější:

⁷³ ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 21.

⁷⁴ ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 27.

Vasilij Ivanovič Němirovič – Dančenko (1848 – 1936) se narodil v Tiflisu. Do Prahy se odstěhoval až v jeho 76-ti letech. V Rusku byl v té době velmi populární a jeho knížky byly jedny z nejžádanějších. Přestože patřil mezi ty, kteří nemuseli odejít ze země, kteří nebyli nuceni opustit zemi, rozhodl se emigrovat. „*В России росла страшная явь большевизма. Было жутко, нудно, холодно и голодно. Хотелось отойти от нее, отогреться на впечатлениях знойного, далекого, недостижимого юга. <...> Мы обдумывали планы бегства из советского „рая“.*“⁷⁵ Prahu si Němirovič – Dančenko ihned zamiloval a také zde měl mnoho obdivovatelů. Byl členem několika literárních spolků, například v Česko – ruské jednotě. I ve stáří tento výjimečný spisovatel hodně psal. Jeho poslední dílo «На кладбищах» mělo charakter memoárů. Hlavní postavou vzpomínek byl Čechov a Němirovič – Dančenko zde vystupoval jako jeho ochránce před moskevskou štvanicí. „*Чехов, - убежден Василий Иванович, - если бы жив остался, остался бы художником, прежде всего, он как гражданин был неисправимый мечтатель о всеобщем счастье человечества.*“⁷⁶

Němirovič – Dančenko psal svá díla skoro 80 let, a proto rozhodně patří mezi nejstarší spisovatele nejen Ruska. Své knihy nazýval romány, i když jednotlivé syžety a propojení děje a postav moc nenapovídalo tomu, že by se mělo jednat o tento žánr. Uměl psát velmi poutavě, dobrodružně a s napětím. A je to jeden z nejčtenějších autorů.

Daniil Maksimovič Ratgauz (1868 – 1937) se narodil v Charkově. Jeho básnický talent se projevoval již za dob svého studia na právnické fakultě. Básníci, spisovatelé (A. P. Čechov, L. N. Tolstoj), herci, pěvci mladého básníka znali, obdivovali a vzhlíželi k němu. Jeho verše byly mnohokrát zhudebněny, vzniklo více než 150 romancí. Kritik K. Kuzminskij napsal: „*Hlavním specifikem Ratgauzovy poezie je hudebnost jeho veršů. Když čtete jeho verše, máte neustále tendenci je místo recitování zpívat.*“⁷⁷ Na začátku si Ratgauz nebyl jistý, jestli vůbec nějaký talent má, a proto poslal své básně hudebnímu skladateli P. I. Čajkovskému, který si jeho básně zamiloval a na několik z nich složil hudbu. Básník psal verše plné smutku, nostalgie a soužení.

„...*И вспомнил я былые дни и годы, -*

⁷⁵ ДОБУШЕВА, М., КРЫМОВА, В. *Дом в изгнании: очерки о русской эмиграции в Чехословакии 1918 – 1945*. Прага: RT+RS servis, 2008, str. 269 – 270.

⁷⁶ ДОБУШЕВА, М., КРЫМОВА, В. *Дом в изгнании: очерки о русской эмиграции в Чехословакии 1918 – 1945*. Прага: RT+RS servis, 2008, str. 274.

⁷⁷ ДОБУШЕВА, М., КРЫМОВА, В. *Олшаны, некрополе русской эмиграции*. Прага: Ruská tradice, 2013, str. 177.

*Они прошли мгновения быстрее,
Они прошли под стоны непогоды,
Под тихий плач больной души моей.
Моя душа – тюрьма для дум безумных,
Вся жизнь моя отправлена давно.
Среди людей, ликующих и шумных,
Мне трупом быть навеки суждено!*⁷⁸

Roku 1923 se se svojí rodinou přestěhoval do Prahy, kde měli mnoho známých. Zde vydal svoji sbírku «О жизни и смерти», kde se ještě více projevoval jeho stesk a prohlubující se pesimismus. Poslední verše sborníku jeho psychický stav jen potvrzují.

*„Мои стихи последних дней,
Слез и страданий безнадежных,
Что вам до нынешних людей,
Что им до звуков ваших нежных!..“*⁷⁹

Alexandr Vasiljevič Amfitěatrov (1862 – 1938) se narodil v Kaluge. Nejdříve vystudoval právnickou fakultu v Moskvě a po jejím dokončení studoval zpěv, který ho přivedl k literatuře. V Praze žil pouze od roku 1921 do roku 1922 a i za tak krátkou dobu zde stihl napsat velké množství publikací, například «О великом опущении». Z jeho děl na nás dýchá mimořádná vitalita a víra ve vítězství pravdy, dobra a krásy. Amfitěatrov se velmi obratně a co nejpodrobněji snažil popisovat veřejný a soukromý život Rusů.

Jevgenij Nikolajevič Čirikov (1864 – 1932) se narodil v Kazani. Ještě jako student právnické a poté matematické fakulty začal publikovat své články v novinách. Roku 1921 se usídlil v Praze nejprve sám, později i s rodinou. Ve svém dopise z Československa psal zbytku rodiny do Ruska jen samou chválu na jeho „nový“ život: „*Praha je významné, krásné a přívětivé město. Někde trochu připomíná Petrohrad, jinde starou středověkou grafiku... V Praze jsem persona grata. Jsem tu známý, populární a oblíbený jako žádný*

⁷⁸ ДОБУШЕВА, М., КРЫМОВА, В. *Дом в изгнании: очерки о русской эмиграции в Чехословакии 1918 – 1945*. Прага: RT+RS servis, 2008, str. 283.

⁷⁹ ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 45.

jiný ruský spisovatel. Skoro všechny moje knihy byly přeloženy, české noviny se předhánějí, aby mě získaly. Prakticky všechno, co napíšu, tu můžu nejprve prodat v češtině. Měla jsi pravdu, měl jsem tu být už dávno...“⁸⁰ Čirikov byl opravdu výjimečnou osobností v Československu. Zúčastňoval se různých setkání, spolupracoval s českými novinami, roku 1923 byl pozván na setkání s prezidentem T. G. Masarykem a roku 1928 spolu s V. I. Němirovičem – Dančenko reprezentovali Československo na Celoemigrantském sjezdu ruských spisovatelů a novinářů.

Před tím než emigroval, napsal trilogii «Жизнь Тарханова». V Praze později napsal čtvrtou část s názvem «Семья». Dále v emigraci napsal novelu o revolucionáři «Опустошенная душа», romány o revoluci «Зверь из бездны», «Мой роман. Записки беженца», knihu povídek «Девичьи слезы» a «Между небом и землей». V posledních letech svého života vydal svá poslední dvě díla «Вечерний звон» a «Отчий дом». Jeho díla v době emigrace byla vrcholnou tvorbou tohoto spisovatele. Odrážel se v nich jeho pohled na svět, ale také se v nich objevují umělecké dovednosti Čirikova. V jeho stylu psaní můžeme odhalit novinářské prvky smíšené s filozofickými myšlenkami, historickým rozborem i lyrické pasáže. Poslední kniha je pětidílný autobiografický román, který psal ze svých posledních sil. „*Dopsal jsem Otcovský dům a jsem unavený, vždyť jsem nasmolil celých pět dílů! Myslím, že víc toho už nenapíšu, už mi došel dech! Tečka. Ačkoli, kdo dokáže změřit a zvážit tvůrčí energii.*“⁸¹ Dalo by se říci, že román je rodinná historická kronika, která popisuje události od roku 1880 do roku 1900. Dočteme se v ní o tom, co vedlo Rusko do propasti, proč muselo pro budoucnost Ruska zemřít tolik lidí, detailně líčí tragédii uprchlíka ze země, chaos, bolest a utrpení.

Arkadij Timofejevič Averčenko (1881 – 1925) se narodil v Sevastopolu. Roku 1922 odjel do Prahy, kde napsal a publikoval mnoho děl především satiricky – humoristického charakteru: «Дети», «Смешное в страшном», «Отдых на крапиве», «Записки простодушного Я в Европе», «Рассказы циника», «Шутка мецената» a další.⁸² „*Averčenko toužil po normálním zdravém životě jak pro sebe, tak i pro Rusko. Myšlenka ozdravení je patrná již na počátku jeho tvůrčí dráhy. Jeho recepty ordinované*

⁸⁰ DOBUŠEVA, M., KRYMOVA, V. *Olšany, nekropole ruské emigrace*. Praha: Ruská tradice, 2013, str. 112.

⁸¹ DOBUŠEVA, M., KRYMOVA, V. *Olšany, nekropole ruské emigrace*. Praha: Ruská tradice, 2013, str. 114.

⁸² ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 63.

„nemocnému“ byly jednoduché, vtipné a optimistické: více vína, smíchu a zdravého jídla. Chtěl, aby obyčejní lidé žili a nikoli zápasili o život. Tohle všechno viděl v Československu a to mu dodávalo duševní sílu.“⁸³

Averčenko ve svých dílech popisuje různé anekdoty s použitím humoru. Smích sloužil nejen k ovlivnění společenského mínění, ale i k uvolnění atmosféry. Navzdory tomu, že se jeho vtipy nepřibližují skutečnosti (jsou spíše absurdní), byl v Čechách známý a jeho sborníky populární. Následující ukázka pochází z díla «Смешное в страшном», ke které sám napsal: „Není to zločin, hledat směšné v strašném? Není to rouhání, usmívat se tam, kde by si měl člověk rvát vlasy a dlouho bezúspěšně vzlykat u čerstvě zasypaného hrobu? Ne. Protože naše Rusko není mrtvola. Je zmrzačené, vypíchali mu oči a usekli ruce i nohy, ale to všechno doroste a ono žije a ono se uzdraví! Takže žádné bití v prsa. Smát se můžeme. Ba co víc – smát se musíme, protože máme jen jednu volbu: buď se oběsíme na skobě po ukradené ikoně – nebo se budeme smát.“⁸⁴

„Если в Петербурге кто сейчас и в моде, - так это мы, собаки.

О нас только и разговоров, наше имя у всех на устах. На каждом шагу слышим:

- Собачья жизнь! В квартире собачий холод! Голоден, как собака! Собаке - собачья смерть!

А однажды я сама, своими ушами слышала:

- Писатель Горький стоит перед советской властью на задних лапках.

Так что отныне я могу называть Горького коллегой: оба пишем, оба умеем на задних лапках стоять.“⁸⁵

Výše zmínění autoři se tedy řadí k nejstarší generaci emigrace, která žila v Československu. Ze spisovatelů střední generace se zaměřím na M. I. Cvetajevu, A. L. Bema a M. L. Slonima.

⁸³ DOBUŠEVA, M., KRYMOVA, V. *Olšany, nekropole ruské emigrace*. Praha: Ruská tradice, 2013, str. 107.

⁸⁴ PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. Díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993, str. 178.

⁸⁵ Lib.ru/Классика: Аверченко Аркадий Тимофеевич. Смешное в страшном [online][цит. 14. 4. 2014] Dostupné z: <http://az.lib.ru/a/awerchenko_a_t/text_1923_smeshnoe_v_strashnom.shtml>

Marina Ivanovna Cvetajeva (1892 – 1941) se narodila v Moskvě. Do Československa se dostala nečekaně, dozvěděla se, že zde žije její muž. Setkala se s ním v Praze a zde prožila nejkrásnější a umělecky nejbohatší dobu svého života. Tři roky v Československu pro ni znamenaly mnoho: narodil se jí zde syn, našla svého manžela, jako rodina byli pohromadě i s dcerou a vydala mnoho básní a svých nejlepších děl. Napsala zde takové množství děl, které nenapsala za zbytek života mimo Prahu. Tehdy vznikly dvě klíčové publikace, ve kterých popisovala různá setkání i loučení a doplňovala je nezodpovězenými otázkami a „výkřiky do tmy“: «Поэма горы», «Поэма конца». Když opustila Prahu, nemohla na ni zapomenout a neustále toužila se do ní vrátit, o čemž svědčí díla jako: «Пражский рыцарь», «Стихи к Чехии», «Червонный балет» nebo «Феникс».⁸⁶ Následující ukázka je ze sborníku «Стихи к Чехии»:

„Его и пуля не берет,

И песня не берет!

Так и стою, раскрывми рот:

- Народ! Какой народ!

Народ – такой, что и поет –

Гламатай всех мирот, -

Что и поет, раскрывми рот,

*Стоит, - такой народ!*⁸⁷

Tvorbu téhle básničky jen stěží zařadíme k nějakému literárnímu proudu. I ona sama se cítila být mimo proudy. *„Cvetajevová jako by byla symbolistním básníkem díky svým průběžným mnohoznačným, významově přelévavým symbolům; futuristou díky své slovotvorbě a eufonii i díky velkým metaforám, které se drobí v tříšť metafor dílčích; je akméistou ryzostí, průzračností a harmonickou uceleností svých obrazů; je imažinistou z hlediska svého opojení jejich hromaděním a vzájemným křížením; je dokonce – budiž*

⁸⁶ SOVÁKOVÁ, J., ZAHŘÁDKA, M. *Литературные течения и личности русской литературы XX века*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, str. 39.

⁸⁷ ПЕХТЕРЕВ, А., КЛАПКА, Й. *Белые пятна в русской литературе I*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1992, str. 51.

řečeno s nadsázkou – lefovcem z hlediska spojení průběžného motivu erotického se zášlehy sociální publicističnosti.⁸⁸

Alfred Ljudvigovič Bem (1886 – 1945) se narodil v Kyjevě. Do Prahy přišel skoro jako většina emigrantů v roce 1922. Bem se nejenom zabýval mladou literaturou v kroužku Poustevna básníků, ale také studoval literaturu klasickou (Dostojevskij, Tolstoj, Puškin). Mezi jeho nejvýznamnější díla patří: «Тайна личности Достоевского», «У истоков творчества Достоевского», «Достоевский. Психологические этюды». V posledním uvedeném díle se snaží najít nejlepší variantu vztahu autor – text. Oba přístupy mají své výhody a nevýhody. Jeden autora úplně vytěsňuje, jakoby text vůbec nenapsal, a druhý naopak v celém textu vidí jen odraz osobnosti autora. „*Bem by rád zůstal někde uprostřed a užíval výhod obou směrů. Ve svém vlastním výkladu Dostojevského používá převážně psychoanalytické postupy (Bytná jako dramatizace blouznění, Věčný manžel jako příklad snové práce, problém viny, dvojnictví apod.), ale v závěru dodává, že všemi těmitodílčími deskripcemi, ať jsou jakkoliv přesné, nelze vysvětlit celek umělcovy osobnosti, který je vždy něčím víc než jen souhrnem komplexů a vůbec empiricky zjistitelných a vydělitelných prvků – a právě v tom je jeho magie a velikost.*“⁸⁹

Mark Lvovič Slonim (1894 – 1976) do Prahy přijel v roce 1920 a pobýval zde 8 let. První jeho emigrační kniha je psána francouzsky a nese název „Bolševismus očima jednoho Rusa“. V níž se věnuje vztahu mezi bolševiky a esery, mezi které patřil. Slonim věřil, že všechny nové věci musí přijít z Ruska, že právě tam se odehrávalo všechno nové. Tím pobuřoval do sebe zahleděnou starou generaci, ale na druhou stranu se mu nedá upřít zásluha o propagování nových proudů v Rusku. Jeho poslední kniha, která se týká Československa, se jmenuje «По золотой тропе: Чехословацкие впечатления». Vydal ji už v Paříži, kam se poté odstěhoval, a touto vzpomínkovou knihou se s Československem rozloučil.

„Предвечерний час я люблю гулять по улицам Новой Праги. Не протолкаться у площади перед Пороховой Башней. Каменный лев мистра Матвея Рейсека из Простейова благодушно взирает с высоты своей пятисотлетней мудрости на суету автомобилей и прохожих, на углы улиц, где бледно загораются первые огни цветных реклам, на зеркальные окна новых домов. Беспрестанно звонят трамваи, и

⁸⁸ VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996, str. 51.

⁸⁹ PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993, str. 185.

в узкую арку Пороховой Башни ныряют вагоны с дребезжащими прицепами: на их красных стенках мелькает рука, обнажающая меч в окне золотого града - старинный герб Праги. ⁹⁰

V dvacátých a třicátých letech se mladí ruští spisovatelé shromažďovali a zakládali různé spolky. V Praze vznikl spolek Скит Поетов, který se stal nejvýznamnějším své doby. Roku 1929 se zde opublikoval sborník básní V. Lebeděva «Звездный крен» a dále roku 1935 kniha básní A. Goloviny «Лебединая карусель». Velmi cenným dílem je poema Lebeděva «Поэма временных лет», ve které autor pojednává o možném návratu do Ruska a o tom, jak si emigranti nemohou zvyknout na jiný domov.

*„... И я вернусь с чужих дорог,
Такой смитившийся и жалкий,
И робко стукну о порог
Концом своей дорожной палки.
И будет вечер тих тогда
Под крик стрижей над колокольней,
И будет сердцу больно – больно
За эти шумные года.
И будет вновь по – детски верить,
Подняв тысячелетний гнет,
И ветром Библии дохнет
От раскрывающейся двери...
О, как узнаю среди морищ
Твои черты, что, помню, были...
- Ты крикнешь жалостное – “Сын!”*

⁹⁰ Читать онлайн “По золотой тропе – Чехословацкие впечатления” автора Слоним Марк Львович RuLIT.Net – Страница 1 [online][цит. 14. 4. 2014] Dostupné z: <http://www.rulit.net/programRead.php?program_id=13767&page=1>

И я растерянное – “Ты ли?” ...⁹¹

Charakteristická témata lyriky pro emigranty byla láska, radost, vzpomínky na dětství, minulost a jejich vlast. V následující ukázce, kterou napsala A. Golovina, se o tom můžeme přesvědčit.

„Разобран лесок тропниками.

По ребрышкам и брэнча,

С заминками и с запинками

Подходит вода ручья.

Как будто уже погонями

Застигнута – ты бежишь,

Зачерпываешь ладонями,

Хоронишься за камыш...

Сейчас из – под кожи выступит

Живая голубизна.

И выпорхнет кровь на выступы

Из нежибого сна.

Горя легчайшими мушками

От счастья и от стиха,

Схоронится за подушками

Гагачей опушки мха...⁹²

Ruští spisovatelé se zasloužili o velký přínos pro kulturu Rusku a Praha znamenala mnoho pro jejich tvorbu. Postupně však ruští spisovatelé opouštěli Prahu. Někteří odešli již po pádu první republiky a další ji opustili roku 1945, kdy prchali před sovětskou armádou. Mnozí byli odvezeni do SSSR, někteří byli odsouzeni k smrti a jiní strávili mnohá léta

⁹¹ ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 76.

⁹² ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии*. Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993, str. 82.

v koncentračních táborech – Gulagu. Jen nepatrná část inteligence v Praze zbyla. K nim patřil velmi významný vědec Leontij Vasiljevič Kopeckij (1894 – 1976).

L. Kopeckij byl nejprve profesorem na řadě škol a to ho přivedlo k Pražskému lingvistickému kroužku. Velice slavnou osobností se stal po vydání několika učebnic, ve kterých se používala čeština i ruština zároveň. Věděl, že jazyková přítomnost obou jazyků je důležitá pro vzdělávání Čechů. Jedna z jeho takových učebnic se jmenuje „Ruská skladba pro Čechy“. Také trval na tom, že bez vědomostí o kultuře a historii národa se nedá vyučovat příslušný jazyk. Proto začal psát příručky Současného Ruska, v nichž seznamuje čtenáře s reáliemi Sovětského svazu. Asi nejdůležitějším přínosem byly jeho slovníky, ve kterých stavěl na první místo aktuální slovní zásobu. První vydání jeho Rusko – českého slovníku se objevilo v roce 1937 a druhé roku 1945. Od roku 1952 do roku 1964 postupně vycházel „Velký rusko – český slovník“, který obsahoval šest dílů. A poté od roku 1976 až do roku 1978 dva dvoudílné slovníky „Česko – ruský slovník“ a „Rusko – český slovník“. L. Kopeckij byl jako badatel neuvěřitelně pilný, o čemž svědčí řada vydaných slovníků a vědecké práce pedagogického charakteru. Právem je považován za jednoho ze zakladatelů novodobé české rusistiky.⁹³

⁹³ DOBUŠEVA, M., KRYMOVA, V. *Olšany, nekropole ruské emigrace*. Praha: Ruská tradice, 2013, str. 143 – 146.

10 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ TÉMATU

V dnešním globálním světě existuje úzká propojenost v různých oblastech lidské činnosti. Problematikou ruské emigrace se v posledních letech věnuje velká pozornost nejen v Česku, ale i v Rusku. Tato tematika byla z ideologických důvodů opomíjena. Podle mého názoru je vhodné, aby tato témata byla zařazena do učebního programu na středních školách ve třídách, jejíž žáci studují ruský jazyk. Didaktické využití tohoto tématu se týká i mezipředmětových vztahů. Konkrétně na příkladu výuky ruského jazyka se vyučovací hodina cizího jazyka propojuje (nejen) s dějepisem (historie Ruska) a se zeměpisem (cesta emigrantů do Československa). V dnešní době se začal objevovat nový pojem interdisciplinární vztahy. Pedagogický slovník popisuje mezipředmětové vztahy takto: „...vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty, chápání příčin a vztahů přesahujících předmětový rámec, prostředek mezipředmětové integrace. V předmětovém kurikulu jsou vyjadřovány v učebních osnovách jednotlivých předmětů jako tzv. mezipředmětová témata. Progresivním trendem v zahraničí je řešení mezipředmětových vztahů na úrovni kurikula jako celku“.⁹⁴

V rámci vyučovací hodiny je možné studentům podat teoretický výklad o životě a dílech konkrétního spisovatele. A jako didaktický materiál bych doporučila verše M. Cvětajevové, která věnovala některé své básně Česku. Na středních školách je vhodné uvést ruský i český text básně z důvodu úrovně jazykových znalostí studentů. V následující ukázce jsou verše právě M. Cvětajevové ze sbírky básní «Стихи к Чехии» (Verše Čechám).

„Горы — турам поприще!

Черные леса,

Долы в воды смотряся,

Горы — в небеса.

Край всего свободнее

И щедрей всего.

Эти горы — родина

⁹⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995, str. 118 -119.

Сына моего. ⁹⁵

*„Hory - zvíře působiště!
Hluboké lesy!
Doliny ve vodách zhlížejí se,
hory v nebesích.*

*Země ze všech nejštědřejší,
svobody plná.
A v těch horách porodila
jsem svého syna.* ⁹⁶

⁹⁵ Марина Цветаева – «Горы – турам поприще...» [online][цит.14. 4. 2014] Dostupné z: <http://slova.org.ru/cvetaeva/goryturampoprishe/>

⁹⁶ Marina Cvetajevová: Verše Čechám – Horydoly.cz [online][cit .14. 4. 2014] Dostupné z: <http://www.horydoly.cz/media/marina-cvetajevova-verse-cecham.html>

ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na literární život ruské emigrace v Československu. V prvních kapitolách jsem nastínila příchod ruských emigrantů na naše území, jejich rozdělení podle politického smýšlení a významné politické osobnosti Československa a jejich postoj k dané problematice.

V dalších stěžejních kapitolách jsem se snažila naplnit hlavní cíl této diplomové práce. Z prostudovaných zdrojů jsem popsala literární spolky, které vznikly na podporu ruského kulturního života u nás, a významná ruská nakladatelství, která se stala stěžejním bodem pro publikaci děl. Dále jsem se zaměřila na tvorbu, kterou psali nebo publikovali ruští běženci v Československu, nebo která se nějakým způsobem týká Československé republiky. Tím jsem splnila cíl práce, který jsem si na začátku stanovila.

Mnou zvolené téma diplomové práce jsem si vybrala spíše ze zájmu o ruskou literaturu, která vznikala na našem území. Podle mého názoru tato literární činnost byla a je součástí i našeho kulturního života. Proto jsem se rozhodla tomuto tématu více věnovat a byla jsem velmi mile překvapena, kolik existuje na tuto problematiku nejen literárních zdrojů. Dokonce toto emigrantské téma není opomenuto ani dnes a neustále o něm píše další a další spisovatelé.

RESUMÉ

Předložená diplomová práce shrnuje získané poznatky o činnostech ruských emigrantů v oblasti literární a vydavatelské. Pozornost byla také zaměřena na příčiny vzniku emigrace a na následnou humanitární pomoc ze strany Československé republiky. V práci jsou zdůrazněni významní ruští spisovatelé, kteří pobývali na našem území v době bolševického režimu.

Summary

This graduate thesis summarized the assembled facts about the work of the Russian emigrants from the literary and publishing point of view. I also focused on causes of emigration and the following humanitarian help from Czechoslovakia. Important Russian writers are introduced in this thesis. These writers lived in our country during the period of the Bolshevik regime.

Резюме

Предложенная дипломная работа обобщает информации о деятельности русских эмигрантов в области литературы и издательства. Внимание уделено также причинам возникновения эмиграции и последующий гуманитарной помощи Чехословацкой республики. В работе подчеркиваются быдающиеся российские писатели, которые побывали на нашей области во время большевизма.

SEZNAM LITERATURYTištěné zdroje – české

BENEŠ, E., KRAMÁŘ, K., HAJN, A., *Režim starý a nový*. Praha: Tiskový odbor Československé národní demokracie, 1920.

BÍLEK, J. *Korespondenc T.G. Masaryk – Karel Kramář*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2005.

DOBUŠEVA, M., KRYMOVA, V. *Olšany, nekropole ruské emigrace*. Praha: Ruská tradice, 2013.

FRANĀKOVÁ, Z. *Slavistické reminiscence: výbor z textů Jiřího Fraňka*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2011.

KOPŘIVOVÁ, A. *Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921 – 1952)*. Praha: Slovanská knihovna, 2001.

KRAMÁŘ, K. *Ruská krise*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1921.

MASARYK, T. G., BENEŠ E. *Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997.

MASARYK, T. G. *Pomoc Rusku Evropou a Amerikou*. In: Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš: *Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997.

MASARYK, T. G. *Rusko a Evropa III*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1996.

OLIVOVÁ, V. *Politika Československa v ruské krizi roku 1921 a 1922*. In: Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš: *Otevřít Rusko Evropě: ruská otázka v roce 1922*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1997.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995.

PUTNA, M. C. *Rusko mimo Rusko 1. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1993.

PUTNA, M. C., ZADRAŽILOVÁ, M. *Rusko mimo Rusko 2. díl, Dějiny a kultura ruské emigrace 1917-1991*. Brno: Petrov, 1994.

REIMAN, M. *Rusko jako téma a realita doma a v exilu: vzpomínky na léta 1968-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008.

SERAPIONOVÁ, J. *Obraz K. Kramáře v ruské publicistice počátku 20. století*, In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003.

SLÁDEK, Z., *Kramář, Masaryk, Beneš a Rusko: shoda, rozdíly, rozpory*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003.

STRNADEL, J. *Příspěvky k dějinám česko – ruských kulturních styků /2*. Praha: Lidové nakladatelství, 1969.

ŠETŘILOVÁ, J. *Karel Kramář – Otec ruské emigrace*. In: Karel Kramář: studie a dokumenty k 65. výročí jeho úmrtí. Praha: Euroslavica, 2003, str. 85.

TEJCHMANOVÁ, S. *Politická činnost ruské emigrace v Československu v letech 1920-1939*. In: Slovanský přehled, 1991.

TEJCHMANOVÁ, S. *Rusko v Československu: Bílá emigrace v ČSR 1917 – 1939*. Jinočany: H&H, 1993.

VACEK J., BABKA L. *Hlasy vyhnaných: periodický tisk emigrace ze sovětského Ruska (1918-1945)*. Praha: Národní knihovna České republiky - Slovanská knihovna, 2009.

VACEK, J. *Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Praze. Katalog výstavy : Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v meziválečném Československu*. Praha: Národní knihovna České republiky, 1995.

VEBER, V. *Ruská a ukrajinská emigrace v ČSR v letech 1918 – 1945*. Praha: Karolinum, 1996.

Тištěné zdroje – ruské

БАБКА, Л., ЗОЛОТАРЕВ, И. *Русская акция помощи в Чехословакии: история, значение, наследие*. Прага: Национальная библиотека Чешской республики – Славянская библиотека: Русская традиция, 2012.

БАБКА, Л., КОПŘИВОВÁ, А., ПЕТРУШЕВА, Л. *Русский заграничный исторический архив в Праге – документация = Ruský zahraniční historický archiv v Praze – provozní dokumenty (registratura)*. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2011.

БЕЛОШЕВСКА́, Л. a kol. *Воспоминания. Дневники. Беседы. Русская эмиграция в Чехословакии. Кн. 1. = Vzpomínky. Deníky. Vyprávění. Ruská emigrace v Československu. Sv. 1*. Прага: Славянский институт AV ČR, 2011.

БЕЛОШЕВСКА́, Л. a kol. *Хроника культурной, научной и общественной жизни русской эмиграции в Чехословацкой республике I. 1919 – 1929 = Kronika kulturního, vědeckého a společenského života ruské emigrace v Československé republice I*. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2000.

БЕЛОШЕВСКА́, Л. a kol. *Хроника культурной, научной и общественной жизни русской эмиграции в Чехословацкой республике II. 1930 – 1939 = Kronika kulturního,*

vědeckého a společenského života ruské emigrace v Československé republice II. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2001.

ДОБУШЕВА, М., КРЫМОВА, В. *Дом в изгнании: очерки о русской эмиграции в Чехословакии 1918 – 1945.* Прага: RT+RS servis, 2008.

ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Белые пятна в русской литературе I.* Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1992.

ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Белые пятна в русской литературе II.* Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1992.

ПЕХТЕРЕВ, А. С., КЛАПКА, Й. *Русская литературная эмиграция в Чехословакии.* Praha: Oddělení ruského jazyka a literatury CDVU MU, 1993.

ПОСТНИКОВ, С. П. *Русские в Праге 1918 – 1928 г. г.* Praha: Národní knihovna v Praze, 1928.

SOVÁKOVÁ, J., ZAHŘÁDKA, M. *Литературные течения и личности русской литературы XX века.* Plzeň: Západočeská univerzita, 2000.

Internetové zdroje – české

MARINA CVETAJEVOVÁ: Verše Čechám – Horydoly.cz [online][cit .14. 4. 2014]
Dostupné z: <<http://www.horydoly.cz/media/marina-cvetajevova-verse-cecham.html>>

Tisk PS č. 3114 ze dne 1.10.1921. Digitální knihovna Poslanecké sněmovny. [online]. [cit. 12. 03. 2014]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3114_00.htm>

Internetové zdroje - ruské

АВЕРЧЕНКО, А. Т. Lib.ru/Классика: Аверченко Аркадий Тимофеевич. Смешное в страшном [online][цит. 14. 4. 2014] Dostupné z: <http://az.lib.ru/a/awerchenko_a_t/text_1923_smeshnoe_v_strashnom.shtml>

МАРИНА ЦВЕТАЕВА – «Горы – турам поприще...» [online][цит.14. 4. 2014]
Dostupné z: <<http://slova.org.ru/cvetaeva/goryturampoprishe/>>

RULIT.NET. Читать онлайн “По золотой тропе – Чехословацкиевпечатления” автора Слоним Марк Львович RuLIT.Net – Страница 1 [online][цит. 14. 4. 2014] Dostupné z: <http://www.rulit.net/programRead.php?program_id=13767&page=1>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1 – Portréty spisovatelů a ukázky ruských emigrantských časopisů

PŘÍLOHA Č. 1

Obr. č. 1: Vasilij Ivanovič Němirovič - Dančenko

Dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Ivanovi%20N%20mirovi%20Dan%20enko>

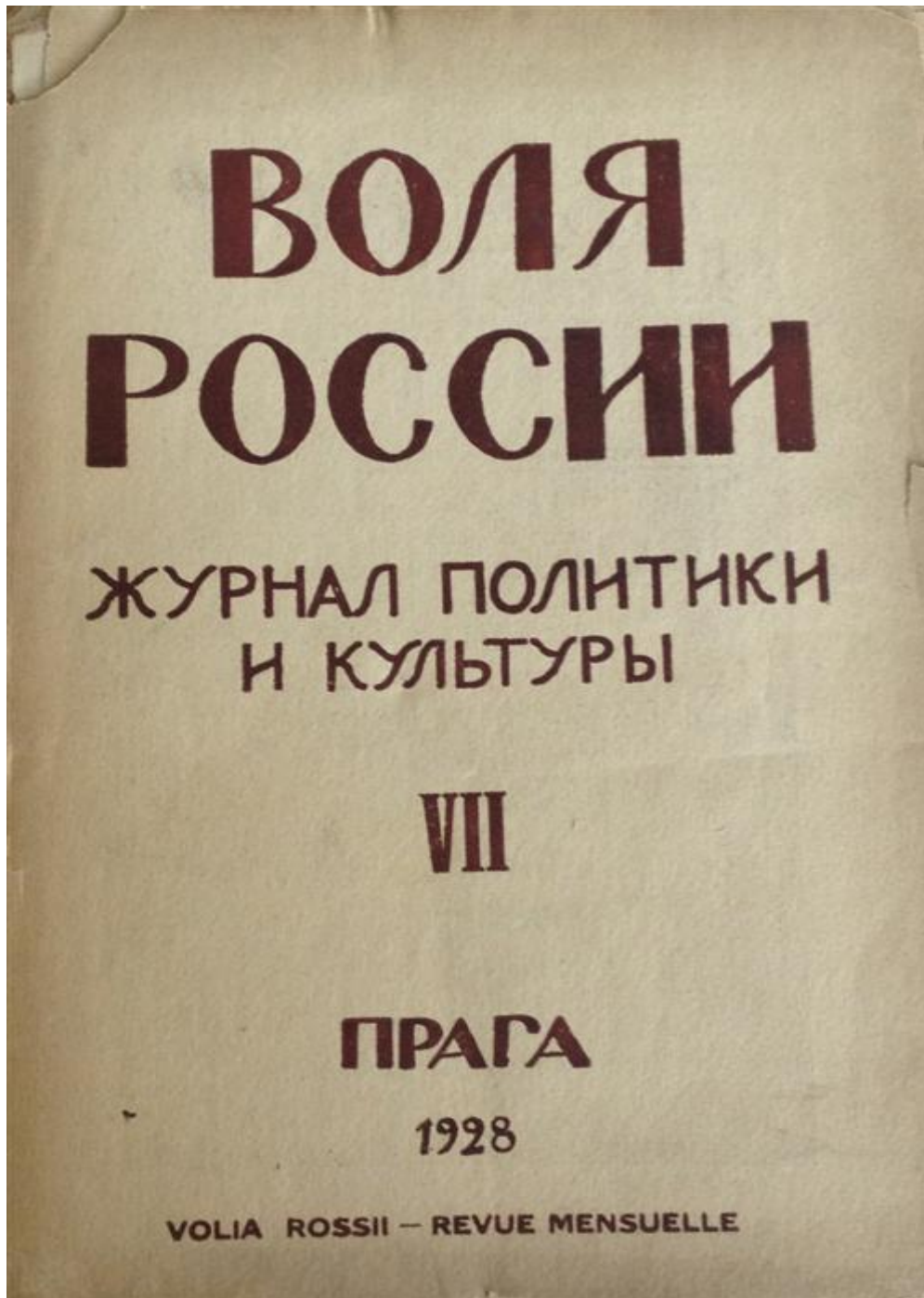
Obr. č. 2: Marina Ivanovna Cvětajeva

Dostupné z: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Marina_Cv%C4%9Btajeov%C3%A1 >

Obr. č. 3: Jekatěrina Breško – Breškovskaja

Dostupné z: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Jekat%C4%9Brina_Bre%C5%A1ko-Bre%C5%A1kovsk%C3%A1>

Obr. č. 4: Časopis Воля России

Dostupné z: <<http://danwymanbooks.com/rus5.php>>

Obr. Ā. 5: Āasopis Морской журнал

Dostupné z: < <http://periodic-gpib.livejournal.com/11443.html> >